RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Första Kammaren. N:o 16.

Lördagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 1 i denna månad.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 30, i anledning af Riksdagens år 1901 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1900;

n:o 31, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om utläggning af dubbelspår och förstärkning af öfverbyggnaden å vissa delar af statens redan trafikerade jernvägar, om anskaffande af ny rörlig materiel vid samma jernvägar samt om fortsättning af statens jernvägsbyggnader, än äfven inom Riksdagen väckta förslag i sistnämnda syfte; och

n:o 32, angående pension för vaktmästaren vid justitieombudsmansexpeditionen C. E. Blomqvist.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 5 och 7 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 2, angående skrifvelse till Konungen i fråga om inrättandet af ett statslotteri.

Friherre Palmstierna: Frågan om inrättandet af ett svenskt statslotteri har varit före i Riksdagen många gånger förut och senast i fjol, då den likvisst afslogs af Andra Kammaren med en majoritet af icke mindre än 82 röster. Frågan är emellertid nu före igen, framlagd i begge kamrarne af sammanlagdt 44 motionärer, till följd hvaraf den synes vara förtjent af att tagas i mycket allvarligt öfvervägande.

Denna sak har två sidor, nemligen den statsfinansiella och den moraliska. Motionärerna hafva nu med mycken kraft framhållit, att

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

ett statslotteri skulle kunna tillföra den svenska statskassan ett ganska behöfligt tillskott, och anföra derjemte, att i landet råder ett ganska allmänt missnöje deröfver, att den svenska staten afstår från den vinst, som går till främmande länders lotterier. Onekligen finnes det ock ganska många — äfven sådana, som icke gilla lotterier i och för sig — hvilka säga, att, då nu folk en gång spela på lotterier och detta icke kan förhindras, svenska staten bör försäkra sig om förtjensten.

Det första, man då har att utreda, är att se till, huru stor förtjensten är. Se vi på förhållandena i Danmark, som ju ligger oss närmast och derför åberopas såsom exempel samt hvarifrån äfven föreligga officiella uppgifter, så visar det sig, att danskarne nu sälja lotter för omkring 10 millioner kronor om året. Deraf har staten 10 procents vinst, d. v. s. en million kronor. Dertill kommer någon vinst äfven på stämpel, men huru stor denna är, törs jag icke säga. Detta är alltså hela vinsten; ty de 600,000 kronor, som erfordras för administrationen af lotteriet, kunna icke gerna räknas såsom vinst, allra minst de 500,000 kronor, som gå till kollektörerna, ty det beloppet räknar jag förr som en förlust på alla sidor.

När nu motionärerna säga, att de beräknat, att svenskarne spela bort 8 à 9 millioner kronor årligen på det danska lotteriet, men de officiella uppgifterna upplysa oss om, att danskarnes hela vinst går till $1^1/_2$ à 2 millioner kronor, synes det vara uppenbart, att motionärernas beräkning af svenskarnes förluster är temligen öfverdrifven. Utskottet har försökt att anställa undersökningar för att genom postverket få någon aning om, huru mycket penningar, som på detta sätt gå ut ur landet. Det har dock icke lyckats oss, oaktadt allt tillmötesgående, att härvidlag införskaffa exakta upplysningar. Man har dock funnit, att vid Malmö postkontor, der man känner 29 utländska kollektörer, af hvilka öfver hälften äro danskar och de öfrige tyskar och ungrare, har under sista hälften af förra december till sådana herrar afsändts 232 assurerade bref, men hvilken summa dessa bref innehålla, vet man ej. De flesta penningarne skickas dock genom postanvisningar eller genom bud till Köpenhamn.

Tänker man sig nu, att Sverige skulle inrätta ett lotteri efter danskt mönster, hvilket sålunda skulle sälja lotter för 10 millioner kronor årligen, skulle statens hela vinst af affären blifva något öfver en million kronor. Ja, detta är alltså hela vinsten. Men denna vinst motväges naturligtvis utaf förlusten, den moraliska förlustan. Efter min uppfattning skulle den svenska staten, hvilken ju representerar det sedliga, det ideella — fäderneslandet — sjunka ned till att blifva en krämarefirma, om den ockrade på lasten. Ty att lotterispel är en last, då det öfvergår till passion, det lärer väl icke förnekas af någon. Mig synes det ock var en bestämd skilnad, om folk på eget bevåg spelar på utländska lotterier eller om staten uppmuntrar till lotterispel och öfvertager ansvaret.

Man invänder kanske, att staten i alla fall redan nu förtjenar

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

ganska mycket penningar årligen på en last, nemligen bränvinssupandet. Härvidlag förefinnes dock en bestämd skilnad, ty beträffande bränvinsbruket är staten hela tiden hämmande och motverkande genom fördyrande af priset å bränvin o. s. v., men beträffande lotterispelet skulle staten återigen uppträda såsom befordrare och lockande till spel. Lotterikollektörer — hvilkas antal i Danmark uppgår till 300 — skulle då fara land och rike omkring samt genom annonser och bref locka folk att lemna sina besparingar i lyckans hjul, att grunda sin framtida ekonomiska förbättring på slumpen och icke på arbetsamhet och sparsamhet. Tydligt synes mig ock vara, att, derest lotterispel på detta sätt legaliseras, får offentligen annonseras o. s. v., efter all sannolikhet en vida större mängd af den svenska allmänheten skulle komma att spela på lotteri, än nu är händelsen.

Den, som en gång, liksom jag, i södern sett en dragning af ett statslotteri, arrangerad med reklamer och teatraliska anordningar samt bevistad af tusentals personer, af hvilka några få under jubel aflägsnade sig med erhållna vinster, under det att flertalet menniskor gingo derifrån förbittrade — men icke på sin egen dumhet, utan på det oblida ödet — den, som sett detta, säger jag, kan icke annat än anse, att statens moraliska ansvar för de tusendes elände måste uppväga många gånger den der millionens inkomst för statskassan

En känd dansk statsekonom säger också, att ett lotteri är för staten finansielt fördelaktigt, men att det är till skada för allmänheten. Han anser ock, att detta icke är en staten värdig finansiel anordning, emedan den stödjer sig på menskligheten svagare sidor och långt ifrån befordrar, utan tvärtom motverkar arbetsamhet och sparsamhet.

På nu anförda grunder ber jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Rodhe: Hvad man här närmast har att söka göra klart för sig, synes mig vara den frågan, om spellustan är ett moraliskt ondt, som man bör söka motarbeta. För min del tror jag, att spellustans utbredande är ett ondt, som förhindrar de högre och högsta intressena. Jag tror äfven, att, om staten inrättade ett penninglotteri, spellustan skulle vinna en betydligt ökad utbredning i vårt land.

Då så är förhållandet, att inrättandet af ett statslotteri skulle innebära en moralisk förlust, en moralisk skada för vårt folk, så frågar jag: hvilketdera väger mest, den moraliska förlusten för folket eller den ekonomiska vinsten för staten? Jag tvekar för min del icke att säga, att den moraliska förlusten väger vida mera. Under sådana förhållanden kan jag icke annat än ställa mig bland dem, som äro motståndare till det föreslagna statslotteriet, och jag ber derför också, herr grefve och talman, att få yrka afslag å det föreliggande utskottsbetänkandet.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Herr Ljungberg: Det har icke hos mig kunnat väcka förundran, att en del framstående ledamöter af denna kammare ansett det nuvarande oefterrättlighetstillståndet i lotteriväsendet böra fortgå. Jag har nemligen länge sjelf varit fången i den, såsom jag sedermera insett, grundlösa föreställningen, att det skulle vara moraliskt godt, att vi vore fria från ett statslotteri, men jag får säga, att jag har blifvit grundligt botad för denna inbillning. Jag är äfven öfvertygad om, att flere af de herrar, som nu äro motståndare till saken, skulle, liksom jag, snart återkomma från denna sin villfarelse, om de toge närmare reda på förhållandena.

Det har nemligen visat sig, att detta »moraliska» goda, hvarom så mycket talas, går helt och hållet förloradt derigenom, att våra landsmän hafva tillfälle att lätt och beqvämt spela på utländska lotterier, samt äfven derigenom, att vår regering frikostigt och i stigande skala utdelat koncessioner, till och med åt högst betydliga penninglotterier, hvilket visar, att regeringen ansett deruti icke ligga något ondt. När man vidare från flere provinser oupphörligt hör talas om den ofantliga utströmningen af penningar ifrån vårt kapitalfattiga land till utlandet och dess lotterier — och det i en tid, då Riksdagen måste vidtaga de mest förtviflade åtgärder för åstadkommande af medel till fyllande af statens stora behof, så förtviflade åtgärder som en progressiv beskattning, på hvilken man kort förut aldrig hade tänkt, som sjelfdeklaration och beskattning af den enskilda sparsamheten genom anbefallande af afgifter på depositaattester och kapitalräkningar — när man under sådana förhållanden hör dessa alltmera stegrade klagomål, säger jag, kan jag icke finna annat, än att det måste vara representationens ovilkorliga pligt att behjerta ett för landet så menligt förhållande och att deruti åstadkomma en ändring.

Man har då invändt, att det icke är så farligt, ty det går icke till så stora belopp, och man säger, att uppgifterna om de flera millioner kronor, som årligen strömma ur landet till de utländska lotterierna, blott äro en saga. I detta afseende är det nu visserligen omöjligt att få exakta siffror. Vi hafva inom utskottet försökt erhålla sådana från Stockholm och Malmö, men vår poststatistik är icke alls inrättad för sådana praktiska ändamål — vi hafva ingenting fått veta, utan hafva måst sluta oss till förhållandet genom att anlita andra källor.

Vi hafva sålunda t. ex. inhemtat, att man i Norge, der en undersökning i liknande syfte företagits, funnit, att postanvisningarne till utländska kollektörer uppgått till 600,000 kronor under ett år (1899). Postdirektionen upplyste derjemte, att man kan antaga, att sjelfva penningbrefven, de rekommenderade brefven, gått till ungefär det dubbla beloppet. Det skulle alltså årligen från Norge sändas omkring 1,800,000 kronor till utländska lotterikollektörer.

Nu har man emellertid sagt — och deruti har man otvifvelaktigt rätt — att spellustan är vida större i Sverige än i Norge.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Antalet personer, som spela på utländska lotterier, har man i Norge anslagit till 70,000, under det man uppgifvit deras antal i Sverige till 350,000 personer. Detta senare antal synes vara mycket högt, men det är icke så otroligt, att det icke kan vara sant. Skåne ensamt räknar ju öfver 600,000 invånare, och man påstår, att i denna provins spela ung och gammal, drängar och pigor, med ett ord en ofantlig mängd af befolkningen på utländska lotterier. När dertill lägges befolkningen i Småland, hvilket också i flera trakter öfversvämmas af dessa prospekter och inbjudningar — äfven Småland räknar cirka 600,000 inbyggare — så måste man antaga, att den ofvan angifna siffran — 350,000 — icke är osannolik. Antalet spelande på utländska lotterier skulle alltså i Sverige vara fem gånger så stort som i Norge. Gå årligen 1,800,000 kronor på detta sätt ut ur Norge, blir motsvarande siffra för Sverige alltså 9 millioner.

Jag vill särskildt äfven betona, att — oafsedt detta spelraseri på utländska lotterier, hvilket vi låta ohämmadt fortgå — regeringen, såsom jag redan anmärkt, med mycket lugn betraktat hvad man här kallar så förderfligt och tydligen icke funnit något ondt i lotterispelet i och för sig. Kongl. Maj:t har nemligen under flera år och i växande skala tillåtit dylika lotterier inom landet. Dessa våra inhemska lotterier hafva på 13 år omfattat belopp å 44,950,000 kronor, alltså i rundt tal 45 millioner kronor. Detta gör på hvarje år något öfver 3 millioner kronor. Men under de senare åren hafva dessa koncessioner meddelats i stigande skala. Så t. ex. meddelades under åren 1897 och 1898 tillståndsresolutioner för lotterier till belopp af 8,150,000 kronor, och under åren 1900 och 1901 utfärdades sådana koncessioner å belopp af tillsammans 20,700,000 kronor.

Nu kan man fråga dem, som så häftigt och varmt uppträda emot ett svenskt statslotteri, såsom varande ett ondt: huru kommer det sig, att dessa herrar icke med samma kraft och nitälskan arbeta för att hindra först och främst denna stora utströmning af penningar till utlandet och sedan det nog mycket uppmuntrade inhemska lotterispelet, att de, med ett ord, icke uppbjuda all sin förmåga för att bekämpa allt hvad lotteriväsen heter. Ty om man verkligen anser något ondt ligga uti denna lotterilusta, så skall man väl på allt sätt söka hämma densamma.

Man går dock, enligt mitt förmenande, för långt, då man säger, att lotterispel är en *last*. Superiet är en last, ty det skadar både i moraliskt och sanitärt hänseende den, som hängifver sig deråt, och det skadar äfven andra. Dervidlag söker staten träda reglerande emellan, då det icke är möjligt att helt och hållet afhjelpa det onda. Lägger deremot en person en liten penning på lotterispel i hopp att få en större vinst, skadar han ju derigenom blott sin egen kassa. Det kan ju hända, att han vinner, och då är ingen skada skedd. Förlorar han, så är förlusten ringa. Emellertid är det ju alldeles gifvet, att detta icke kan kallas en last. Det är egentligen blott en spe-

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

kulationsaffär eller en osed, om man så vill, och då man icke kan utrota densamma, så gör man ju klokt i att söka reglera den.

Anledningen till, att man ansett, att ett statslotteri bör upprättas äfven i vårt land, är särskildt den, att alla andra länder funnit sig föranlåtna att skydda sig mot sina grannar i detta afseende. Ifrån Italien har spellustan spridt sig till Österrike, der man snart såg sig föranlåten att upprätta egna statslotterier. Derefter kom ordningen till Tyskland. Danmark blef öfversvämmadt af tyska lottsedlar, och derför sågo sig danskarne nödsakade att inrätta ett eget statslotteri. Återstå blott nu vi skandinaver. Emellertid måste vi befara, att ett statslotteri inrättas äfven i Norge. Stortingets budgetkomité har redan biträdt förslaget derom, och det är derför att antaga, att förslaget skall gå igenom. Vi svenskar komma då emellan två eldar. Kan det väl vara klokt att blottställa sig för något sådant och att låta plundra sig från *båda* grannländerna?

Det är dessutom en annan sak, som man kanske härvidlag icke bör lemna alldeles utan afseende. När man i Danmark ser, att vi, trots den bevisliga nationalförlust, som vi lida på deras statslotteri, likväl icke sjelfva vilja inrätta något sådant, så tackar man oss derför med att skratta åt oss. Man anser, att vi borde begripa, att vi icke kunna skydda oss på annat sätt än genom att upprätta ett eget lotteri samt att det är en fördom utan like och en enfald att ej göra det. Det är ledsamt nog, att våra grannar ofta le åt oss för vår slapphet och efterlåtenhet i *politiskt* afseende. Skall det vara nödvändigt, att vi äfven skola blifva förhånade för vår handfallenhet i *ekonomiskt* afseende?

För öfrigt är det icke blott för att åt landet sjelft bespara våra penningar — hvilket dock kunde vara skäl nog — utan äfven för att bringa ordning och reda i lotteriväsendet, som man önskar inrättandet af ett statslotteri. För närvarande förhåller det sig så, såsom hvar man vet, att här bedrifves mycket ofog i den vägen, icke blott derigenom, att man lemnar ostraffade dessa kringresande agenter i Skåne och andra provinser med alla deras lockande prospekter, utan äfven derigenom, att våra inhemska lotterier, som tillåtas af myndigheterna, ofta så bedrifvas, att allmänheten dervid bedrages. Jag vill t. ex. påminna om det bekanta faktum, att det mången gång icke finnes den minsta kontroll öfver, att icke äfven osålda lotter komma att deltaga i dragningarne. Om man utfärdar ett lotteriprospekt på 1,000 lotter, men kanske endast lyckas sälja 500, så få de andra 500 lotterna det oaktadt ingå uti dragningen. Det är äfven osäkert, om den vinst, som möjligen kan tillfalla den enskilde, verkligen kommer honom till godo, ty det finnes ingen kontroll, åtminstone icke någon märkbar sådan i det afseendet.

Utaf alla dessa skäl anser jag, att det skulle vara klokt och nödvändigt att upprätta ett statslotteri, hvarför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Herr von Friesen: Det framgår af den siste talarens yttrande liksom af motionen, att motionärerna för sin del icke hålla på lotterier i och för sig sjelfva såsom en lämplig och god statsinrättning, utan deras ståndpunkt är, att af två onda ting skall man välja det minst onda. »Då det i alla fall spelas på lotterier i Sverige», resonera de, »bör staten taga lotterispelet om hand, reglera och ordna detta samt derigenom äfven skaffa sig inkomster.» Det är således den praktiska synpunkten, som hos dem gör sig gällande.

För min del var jag ännu mycket obestämd, då jag fick detta ärende till pröfning i utskottet, och ansåg frågan vara förtjent af en noggrann utredning. Jag har äfven för min egen del sökt åstadkomma en sådan samt har från vårt generalkonsulat i Köpenhamn inhemtat upplysningar i lotterifrågan. Jag har jemväl velat pröfva de praktiska skälen, ty det händer stundom, att staten måste välja mellan två onda ting och att den måste reglerande ingripa inom ett område som i och för sig icke är bra, och något sådant kunde ju vara fallet äfven här.

Hvilka äro då de praktiska skäl, som här blifvit anförda? Man säger först och främst: lika gerna, som man spelar bort sina pengar på utländska lotterier, kan man lägga ned dem på ett inhemskt svenskt lotteri, så stanna pengarne inom landet. Skälet låter plausibelt. Det har sagts i motionen och äfven i en tidning, att endast på det danska lotteriet skulle svenskarne offra 9 à 10 millioner kronor om året. Jag har emellertid nu förskaffat mig lagar och reglementen för det danska klasslotteriet, hvaraf framgår, att hittills dragningar uti detta lotteri egt rum två gånger om året med 110,000 lotter hvardera gången, och att det totalbelopp, som influtit, hvardera gången utgjort omkring 5,230,000 kronor, alltså 10,460,000 kronor om året. Det är mycket vanskligt att afgöra, huru mycket pengar som från Sverige går till det danska lotteriet och, såsom de föregående talarne omförmält, det har befunnits omöjligt att derom införskaffa några exakta upplysningar, ehuru man försökt erhålla sådana genom svenska postverket och äfven i Köpenhamn. Uppenbart är dock, att, då hela lotteriet årligen går löst på omkring 10 millioner kronor, svenskarne icke gerna kunna bidraga med 8 à 9 millioner, ty nog säljes väl ändock den ojemförligt drygaste parten af lotterna i Köpenhamn. Jag har derifrån en beskrifning på huru det går till, då lottförsäljningen i Köpenhamn eger rum, hurusom kollektörernas lokaler då äro belägrade af folk, som står i kö den föregående dagen och natten för att få köpa sina lotter; och nog är väl flertalet af dessa menniskor danskar. Enligt dansk uppgift från fullt opartiskt håll, skulle högst 2,000,000 kronor årligen i det danska lotteriet komma från Sverige. Jag kan icke bevisa, att denna siffra är rigtig, men den synes mig antagligare än den vida högre siffra, som här förut uppgifvits. Det är sant, att en del pengar äfven går till Hamburgerlotteriet och andra,

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

men jag håller mig nu endast till det danska, hvarom nu närmast är fråga.

Vidare upplyses af regeringshandlingar, att af dessa 10 millioner kronor återbetalas 84 % i form af vinster till de spelande — ja, återbetalas är ju ej rätta ordet, ty det är ju ej alla, som betala in pengar, som få dem tillbaka, men 84 %, d. v. s. 8,400,000 kronor, gå tillbaka till de spelande. I statskassan läggas 10 %, d. v. s. något öfver en million kronor enligt 1901 års beräkning. Omkostnaderna för driften äro 600,000 kronor, nemligen 500,000 kronor till kollektörerna och 100,000 kronor till kontrollanterna och den juridiske chefen.

Om vi således antaga, att svenskarne hafva samma tur som danskarne, skulle 84 % af de två millionerna gå tillbaka och endast 16 % gå ur landet. Siffran 2,000,000 är som sagdt ej säker, men äfven om man antager en vida högre siffra, så är det klart, att en betydlig afprutning måste ske på de af motionären uppgifna siffrorna; och vidare är att märka, att, äfven om man inrättade ett svenskt statslotteri, så har man ingen säkerhet för att icke sydsvenskarne fortfarande skulle komma att i väsentlig grad spela på det danska lotteriet. Således måste man enligt min åsigt högst betydligt reducera beloppet af de medel, som gå ur landet, och derigenom blir också detta skäl för inrättande af statslotteri här i landet i viss mån reduceradt.

Vidare säger man, att vi skola inrätta statslotteri här i Sverige, ty här skulle det gå mycket ärligare och hederligare till; här visste man, att icke något skoj skulle förekomma, utan man kunde bygga på den svenska ärligheten. Det skälet syntes mig ej oantagligt, och jag har derför äfven i detta afseende gjort undersökningar om de danska förhållandena. Jag har dervid funnit, att det danska klasslotteriet under statens ledning är i och för sig ett fullkomligt ärligt lotteri. Kollektörerna antagas af staten till ett visst antal, fördelade i landet efter vissa bestämmelser. I Köpenhamn skall finnas ett visst antal lokaler, belägna i olika delar af staden för försäljning af lotter. Noggranna föreskrifter äro gifna om huru dessa lokaler skola vara beskaffade i hygieniskt afseende, precis såsom hos oss beträffande krogarne. Allt är således systematiskt ordnadt. Hela vinsten utbetalas till de spelande med det enda undantag, att om man vinner i någon af de första dragningarna, så är man skyldig att taga i liqvid en s. k. köbelott för de återstående dragningarna på det året. Lotteriet är således fullständigt reglementeradt och fullkomligt ärligt. Förekommer då ej något lotteriskoj i Danmark? — Jo, kolossalt! — Huru går detta till? — Jo »aktieselskab» uppköpa lotter i stora qvantiteter för att sedermera sälja dem och hafva massor af agenter, som resa omkring i Danmark och södra Sverige. Lagstiftningen förbjuder nu visserligen sådana mellanhänder i fråga om lotteriaffärer, men jag har här en uppsats från en dansk tidning, der det helt öppet säges, att lagstiftningen i detta afseende

visat sig vanmäktig och att den ej kunnat hindra denna rörelse. Dessa agenter sälja således oförhindradt andelslotter, afbetalningslotter och promesser, och dervid torde förekomma mycket, som ej är bra, och många blifva nog lurade. Det är dessa agenter, som resa i Sverige. Danska statens lotterikollektörer resa ingenstädes; de sitta på sina kontor och få sälja sina lotter på mycket kort tid, bland annat till aktieselskaben. Det är en del sådana, som bedrifva fuffens och lura allmänheten. Men hvad garanterar, att icke samma historia skulle upprepas i Sverige, om här inrättades ett statslotteri? Hvilken säkerhet har man, att icke sådana aktiebolag eller »konsortier för inköp af värdepapper» skulle bildas här för att inköpa lotter och sedan börja samma sorts försäljning?

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Den svenska hedern och soliditeten sätter jag mycket högt. Men numera har Sverige gått »framåt» äfven på det sätt, att det finnes blandning här också samt tillräckligt med folk som tycka om ett sådant geschäft, och vi kunna redan framvisa exempel härpå i fråga om teaterlotterierna. Det finnes en mängd sjelfgjorda kollektörer, som resa omkring och narra enfaldigt folk att köpa afbetalningslotter mot en afbetalning af två kronor i månaden. Sedan försvinna de och köparnes pengar äro borta. En lag, som sökte stäfja något sådant, skulle helt visst blifva lika vanmäktig här i landet som i Danmark.

Jag anser således, att man ej skulle vinna något i detta afseende genom att inrätta ett svenskt statslotteri. Vid sidan af lotteriet skulle uppstå ett skoj, ty skoj plägar följa all lotteriverksamhet lika säkert som skuggan följer kroppen.

Slutligen säger man, att vinsten skulle blifva en god inkomst för statskassan. Äfven det skälet gjorde intryck på mig. I dessa bistra tider, som den förre talaren ordade om, är hvarje inkomst välkommen, isynnerhet om det, såsom det förespeglas, skulle uppgå till ett flertal millioner.

Men då man nu ser, att det danska lotteriet hittills endast gifvit 1,090,000 kronor om året och att detsamma, om det, såsom nu är föreslaget, skulle utvidgas till 130,000 lotter hvarje gång, icke skulle gifva mer än 1,500,000 kronor, så anser jag, att äfven detta skäl betydligt försvagas. *Så* fattigt är dock icke Sverige, att det för att få denna inkomst skulle behöfva inrätta ett lotteri.

Min åsigt är sålunda denna: Ehuru jag i hög grad beklagar, att penningar för lottsedlar skola gå ut ur landet, så anser jag dels att dessa belopp icke äro så stora, som man tror, dels att en del af dem skulle gå ur landet, äfven om statslotterier inrättades, dels ock att en del komma tillbaka. Skoj vid sidan af lotterierna skulle icke kunna undvikas i alla fall, och statens vinst skulle icke blifva så stor, som man väntar. När man då å andra sidan ser, huru det danska lotteriet medfört, att spellustan växt — det började år 1870 med 50,000 lotter och har sedermera ökats hvart femte år, 1875, 1880, 1885, 1890, och är nu ämnadt att utvidgas till 130,000

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

lotter — så förefaller mig den slutsatsen antaglig, att tillvaron af ett statslotteri medverkar till spellustens ökande och lurar mången att spela, som eljest icke skulle göra det; och det kan ej vara bra för landet, att denna spellusta ökas. När derför de praktiska skäl, som för mig skulle tala för inrättande af statslotterier, blifvit så försvagade, så måste jag komma tillbaka till de betänkligheter ur moralisk och allmän social synpunkt, som jag från början hyst mot dessa lotterier, och jag skall be att få sluta med att citera en berömd dansk finansman, nemligen professor Falbe Hansen, hvilken om lotteriregalet säger följande: »Det er almindelig anerkjendt, at Lotterispil ligesom andet Hazardspil er fordærveligt, det svækker Lysten til ved egne Anstrengelser og stadig Sparsommelighed at arbejde sig frem, det leder Folk til at sætte deres Lid til fantastiske Drømmerier og letsindige Forhaabninger, og det paastaaes, at Erfaringen har vist, at Spillelysten fører till Sløvhed og ofte til Forbrydelser. De fleste Stater har i Praxis anerkjendt Rigtigheden heraf, derved at de har forbudt alt Hazardspil. Det ser da lidt underligt ud, at Staten, samtidig med at den forbyder andet Hazardspil, selv driver en Spilleanstalt for sine Borgere i det Øjemed at tjene Penge derved, og det synes en ikke ganske værdig Maade at skaffe Indtægt paa.

»Til Forsvar for Statslotterier anfører man, at de kan give en stor Indtægt, der kommer frivilligt ind fra Befolkningen; og hvis Staten ikke ved sit Lotteri aabnede en lempelig Ventil for Spillelysten, saa vilde denne søges tilfredsstillet paa andre og værre Maader, eller man vilde spille i udenlandske Lotterier, hvorved Fortjenesten vilde gaa ud af Landet. Noget sandt er der vel nok heri; det er ret praktiske Indvendninger; men de er dog næppe afgjørende overfor de store principielle Indvendninger, der kan gjøres.» — Häri instämmer jag.

Den siste talaren sade, att vi ej skulle låta göra oss till föremål för hån af utländingen. Lotterierna hade börjat i Italien, framgått genom Österrike, Tyskland och Danmark och hade nu kommit till Norge. Lotterifloden närmade sig våra stränder. Vi skulle då ej låta håna oss såsom »die dummen Schweden», som ingenting göra, utan låta klå sig af utländingen. Jag för min del anser emellertid, att *om* en nation *kan* undvara statslotterier, så är det en ära för den nationen att undvara dem. På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Dahlberg: I allt väsentligt är jag förekommen af den föregående talaren och skall derför inskränka mig till att fästa uppmärksamheten på ett yttrande af utskottet, som jag tror vara mycket felaktigt. Det står nemligen, att det synes utskottet, som om ett ständigt tillgängligt svenskt statslotteri med måttliga dimensioner skulle vara mera egnadt att hålla spelpassionen inom vissa gränser. För min del är jag deremot fullkomligt öfvertygad derom, att, om

Riksdagen bifölle utskottets hemställan, skulle *postsparbankens* rörelse komma att hållas »inom vissa gränser», och derför yrkar jag bifall till reservationen.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Herr Törner: När motionären nyss hade ordet, yttrade han, bland annat, att omkring 700,000 personer här i Sverige skulle spela på det danska lotteriet, och detta antal skulle företrädesvis vara att söka i de sydliga provinserna, som genomströfvades af lotteriagenter. Så skulle äfven vara förhållandet i Småland. Hvad detta sista påstående beträffar, är det en nyhet för mig. Jag är bosatt i Vexiö, och jag vet alldeles bestämdt, att der finnas inga kollektörer eller agenter. Bref komma visserligen en och annan gång till staden liksom till landsbygden der omkring, men detta kan dock icke hafva någon större betydelse.

Vidare säger motionären, att till följd deraf, att antalet spelare är så stort, så gå betydliga penningesummor ut ur landet. Ja, det är nog sant, men huru stora de äro, det vet nog ingen, och min öfvertygelse är, att de icke äro så stora, som man föreställer sig. Enligt motionärens uppfattning skulle det under sådana förhållanden vara regeringens skyldighet att förekomma denna penningeutströmning, och detta skulle ske genom att anordna ett statslotteri i Sverige. Jag tror för min del, att detta sätt att gå till väga skulle vara ett försök att utrota ett ondt genom att införa ett annat ännu större ondt. På samma gång vill jag säga, att jag tror detta tillvägagångssätt icke blifva fullt effektivt. Motionären har sjelf gifvit stöd åt en dylik uppfattning i sin motion. Han säger nemligen der, att under de senaste 12—15 åren hafva i vårt land tillkommit flera stora penninglotterier, och han uppräknar sedan namnen på några af dessa. Oaktadt nu dessa stora för vårt land nya lotterier förvärfvat en stor mängd lottagare — ja, ibland har tillströmningen varit så stor, att tillgången på lotter ej svarat mot efterfrågan — så har, enligt hvad motionären upplyser, efterfrågan på lotter i Danmark allt jemt stigit. Vi se således, att oaktadt man skapat flere stora penningelotterier i vårt land, har tillströmningen till de danska lotterierna icke minskats utan snarare ökats. Detta är också helt naturligt, ty det förhåller sig nog så, att ju flere lotterier vi få, desto flere spelare få vi också.

Men om nu ett dylikt klasslotteri skulle införas i vårt land, huru skulle förhållandena gestalta sig då? För min del tror jag, att dessa kollektörer, som äro spridda i Skåne och Halland, skulle uppbjuda alla sina krafter för att fasthålla gamla och skaffa nya spelare från de södra provinserna till det danska lotteriet, och deri skulle de väl också till en viss grad lyckas. Men i andra delar af vårt land, der nu inga fasta kollektörer finnas och der inga kollektörer från Danmark resa omkring, der skulle i hvar enda stad och i hvar enda köping uppstå massor af kollektörer, som skulle vara legaliserade af staten. Det är alldeles gifvet, att då deras kollektörs-

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

uppdrag skulle utgöra en inkomstkälla för dem, skulle de uppbjuda hela sin förmåga för att försöka genom mer eller mindre falska förespeglingar lura folk att köpa lotter hos dem. Men jag vill fråga, vore det klokt, vore det förståndigt att på detta sätt få ett nät af kollektörer öfver hela landet, hvilka skulle hvar och en i sin stad arbeta på att sprida lotter och derigenom skaffa sig förtjenst. Och det ginge väl ändå an, om lotter köptes endast af de mera bemedlade, men det skulle nog blifva så, att småindustriidkare, småhandtverkare och tjenare, således hufvudsakligen de, som egde minsta tillgångarna, skulle blifva stora afnämare. En del af den arbetsförtjenst, som behöfdes för att bereda uppehälle åt dem och deras familjer och möjligen förskaffa dem en sparpenning till ålderdomen, skulle således gå till dessa lotteriagenter för inköp af lotter. Detta vore, enligt min åsigt, icke allenast ekonomiskt skadligt utan äfven moraliskt förkastligt.

Ensamt detta är tillräckligt talande skäl för mig att yrka afslag på motionen. Hvad sedan beträffar, att staten genom inrättande af lotterier skulle förskaffa sig inkomster, så anser jag i likhet med en föregående talare, att det vore bra sorgligt, om den tid skulle komma, då staten för att skaffa sig inkomster skulle behöfva tillgripa sådana medel som att uppmuntra spellustan hos nationen och ockra på denna lusta. I förhoppning att så aldrig måtte ske yrkar jag afslag å motionen och instämmer i friherre Palmstiernas reservation.

Herr Berg, Gustaf Axel: Herr grefve och talman! Det var några ord af den ärade motionären, som föranledde mig att begära ordet. Sedan detta skett, har emellertid hvad motionären yttrade delvis blifvit bemött af herr von Friesen, men jag anhåller att få tillägga ännu något. Den ärade motionären talade om det nuvarande oefterrättlighetstillståndet och framhöll såsom en yttring deraf det nuvarande tillståndet i Skåne i afseende å lotteriväsendet. Han torde dervid dock icke hafva betänkt, hvilket oefterrättlighetstillstånd skulle uppstå, om hans motion vunne framgång. Jag tror, att samma tillstånd, som nu existerar i Skåne, skulle komma att utsträcka sig till många andra, ja, helt visst de flesta af våra provinser. Jag fruktar för och är öfvertygad om, att det skulle på landet uppstå kollektörer i hvarje socken, i hvarje by, för att icke tala om städerna och andra större samhällen; och det tillstånd, som deraf blefve en följd, skulle blifva ett mycket värre oefterrättlighetstillstånd än det nuvarande, hvarom motionären talade.

Motionären frågade vidare: hvarför skall man ej inrätta lotterier, då man ej kan förhindra lotterispelet? Han borde dock erinra sig, att det är dock stor skilnad mellan att staten tolererar ett ondt, som den icke kan förhindra, och att staten uppmuntrar, legaliserar och inbjuder till deltagande i penninglotterier.

Motionären talade om den lilla penning, som ginge till lotteriet

och möjligen förlorades, men kanske kunde komma tillbaka med en stor vinst. Månne motionären dock icke borde besinna, huruvida det icke vore bra mycket bättre att lägga denna lilla penning i en sparkassa eller sparbank än att förvandla den i en lottsedel, och man kan vara alldeles öfvertygad, att, derest dessa lotterier komme att stå som en frestelse vid hvarje dörr, bra många af de penningar, som nu gå till sparbanken, i stället skulle förvandlas i lottsedlar.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Motionären talade om Italien, men det var nog ett mycket olyckligt exempel, han sökte hemta deraf, ty han borde veta, att uti Italien äro dessa lotterier en fullkomlig nationalolycka, en verklig förbannelse, så stor, att den kanske går upp mot förbannelsen af bränvinsmissbruket hos oss; så mycket moraliskt och ekonomiskt elände åstadkomma de i Italien.

Jag skall ej vidare upptaga tiden med att yttra mig i denna fråga, som på många håll blifvit så utförligt behandlad. Jag skall endast tillåta mig att säga, att denna min uppfattning icke är ny för dagen. År 1889, då jag i Andra Kammaren var ordförande i ett utskott, som tillstyrkte statslotterier, var jag reservant i frågan, och jag skall be att få uppläsa några rader af min reservation: »Fullkomligt öfvertygad är jag nemligen derom, att genom en sådan åtgärd den frestelse, som ligger i lotterispelet, skulle blifva allt mera förherskande; att den redan nu i hög grad hos vårt folk inneboende spellustan skulle genom den ökade lättheten att tillfredsställa densamma finna en den rikaste näring; och att fördelen af den intägt, som statslotteriet skulle tillskynda statskassan, må hända skulle träda i bakgrunden för den förslappning i nationalkarakteren, som otvifvelaktigt skulle göra sig gällande i samma mån som vinningslystnad och njutningsbegär komme att undanträngа idoghet och arbetsamhet. Emot dessa mina betänkligheter kunna möjligen komma att framhållas exemplen från andra länder, der statslotterierna tillåtas existera. Må vara, att dessa lotterier, stödda på traditionel grund, kunnat fortfara uti ett eller annat land utan några betänkliga följder af ofvan antydda art; men säkert är, att de t. ex. uti Italien anses såsom en nationalolycka, från hvilken man endast af hänsyn till finansiella skäl har svårt att frigöra sig, och att förslag blifvit i Österrikes representantförsamling nyligen väckt och åtminstone delvis bifallet att från det landet bannlysa penninglotterierna.»

Herr talman! Jag skall be att få förena mig i yrkandet om afslag å utskottets hemställan.

Herr Tamm, Hugo: Då Riksdagen år 1890 hemstälde till Kongl. Maj:t om inrättande af så kallade industrilotterier, vågade jag så starkt och kraftigt jag kunde uttala en varning egentligen i det hänseendet, att onekligen skulle derigenom framdeles lotteriväsendet eller, som motionären kallar det, lotteriofoget vinna terräng.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

De sedermera medgifna lotterierna bestyrka till fullo denna min åsigt, och i dag stå vi inför ett tillstyrkande utlåtande inom Första Kammaren, en tillstyrkan, att Riksdagen skall åtaga sig hvad jag vill kalla den sämsta af alla skatteformer. När fråga är om att lägga på en skatt, så måste man väl se till, att åtminstone icke de enklaste hufvudreglerna för god beskattning kränkas. Det är en finansiel regel, att det är en fördel beträffande en skatt, att den inflyter med vederbörliga belopp i skattkammaren med så liten kostnad för de skattdragande som möjligt. Huru förhåller det sig nu här i detta afseende? Jo, enligt herr von Friesens framställning är det här fråga om, att staten skall få 10 %, men för att detta skall ske, skall man beröfva och fråntaga den skattdragande 100 %. Man säger visserligen, att han kan få igen en del i form af lotterivinst. Ja, huru mycket han får igen, det lemnar jag derhän, och efter hvad erfarenheten visar, är det kanske det lyckligaste för honom att ej få igen någonting alls, ty det har visat sig i oändligt många fall, att den vinst, som på sådant sätt vunnits, har tändt spelbegäret igen och gifvits ut i förnyadt spel och att mången genom detta plötsliga tillflöde af penningar har blifvit fullständigt ruinerad och förderfvad.

Föreliggande förslag bryter således, såvidt jag kan begripa, mot den regel jag anfört. En annan grundregel är den, att en skatt skall vara finansielt rättvis. I detta afseende erkänner ju utskottet sjelf, att denna skatt sannolikt kommer att till största delen utgå från de mindre bemedlade. Det vill med andra ord säga, att skatten pålägges just der det finnes minsta bärkraft, och jag kan härvidlag icke underlåta att inlägga en protest mot herr Ljungbergs yttrande, att denna skatt vore så bra, derför att den skulle, så att säga, träda i stället för inkomstskatten och sjelfdeklarationen. Den lägges på de minst bemedlade, men den lägges också på de i detta hänseende moraliskt svagaste, och vårt svenska folk har icke visat sig så starkt gent emot njutningslusten och vinningsbegäret, att man bör under statens egid utsätta detsamma för nya, starkare frestelser. Vi hafva i dessa tider tillräckliga bevis på huru spellusten, lusten att på en kupp blifva rik och förvärfva förmögenhet, i de högre finanskretsarne vunnit en stark utbredning, och dessa fall stå såsom varnande exempel mot att gifva oss in på att utbreda denna lust äfven bland de bredare lagren, så vidt på oss ankommer.

Jag är härmed inne på hvad jag skulle vilja kalla de moraliska skälen. Om dem skall jag icke vidare yttra mig denna gång. Det är intet tvifvel, att icke hvar och en inom denna kammare — och motionären har sjelf tydligen uttalat det — är fullt medveten om och känslig för att man i detta fall bryter mot sin moraliska känsla och att således — man må bemantla det huru mycket man vill, man må, såsom det står i utskottets betänkande, häntyda på användningen af dessa på ett omoraliskt sätt förvärfvade penningar för något visst välgörande ändamål — ingen af oss går fri från det

medvetandet, att vi härigenom begå ett brott mot den moraliska känslan och att vi således säkerligen skola nedbryta den moraliska känsla, som våra förfäder under ett femtiotal år före 1890 sökte att inympa hos det svenska folket. Men, mine herrar, om man, såsom jag gjort, stått i en af Italiens städer — det var i Neapel — dagen före en af dessa hvarje lördag återkommande dragningar, hvarmed staten lyckliggör det italienska folket, och sett, huru de fattiga beröfva sig sina sista klädesplagg och husgeråd och huru qvinnorna sälja sin heder för att åtkomma penningar till nummerlotteriet, om man på natten gått ut på en af kyrkogårdarne och sett, huru vid grafvårdarne qvinnor af alla klasser ligga och bedja och tända sina ljus på de dödas grafvar i hopp att få någon ingifvelse om hvilka nummer de skola taga — om man sett detta, så tror jag, att man skall betänka sig, och jag är öfvertygad, att ingen af herrarne skulle efter en sådan syn kunna gå och gifva sin röst för inrättande af ett statslotteri.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Härmed äro vi inne på en icke oväsentlig sida af saken. Såsom saken nu står, bedrifves inbjudning till lotteri endast genom kringskickande af promesser och dylikt. Men inrättas här ett statslotteri, så följer härmed den öppna försäljningen af lotter, och hvad sker då? Jo, dermed indrager man, om jag så får säga, hela den qvinliga delen af samhället i dessa lotterier, och hvar och en vet, att qvinnan med sitt starkare känslolif, med sin mindre motståndskraft, när hon en gång brutit det naturliga motstånd, som skyddar henne mot att kasta sig in på lastens väg, har oändligt mycket svårare att hejda sig och rusar djupare ned. Genom antagande af detta förslag stå vi faktiskt inför den eventualiteten att i våra familjer införa denna spellust och detta spelraseri.

I statsfinansielt hänseende är denna skatt, så vidt jag kan se, den sämsta tänkbara. Då alla måste erkänna den farliga moraliska verkan, som den har, måste det vara synnerligen starka skäl för att man det oaktadt skall antaga densamma. Hufvudskälet är redan berördt; det skulle vara, att en del penningar, som nu gå till utlandet, skulle stanna inom landet. När man resonerar så, glömmer man det faktum, att hvarje mensklig passion förhåller sig liksom en organism: ju mer man föder den, dess starkare växer den ut. På samma sätt kommer det att gå med spelpassionen. Den kommer att ökas genom de ökade lockelserna till dess tillfredställande och genom utsigterna till större vinster, och min bestämda öfvertygelse, som jag delar med flere föregående talare, är, att det ingalunda blir mindre penningar, som gå ut ur landet, utan det kommer att gå mera penningar till de mindre reglerade, men mera retande lotterierna, som utbjudas från Hamburg o. s. v.

I det andra skälet gifver jag motionären rätt. Redan af de nu anförda moraliska grunderna var jag mot industrilotterierna, jag var icke heller med om teaterobligationslotteriet, men han kan med skäl rigta den förebråelsen mot oss, att vi icke med tillräcklig kraft

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

motarbetat dessa lotterier, utan böjde oss för omständigheternas kraf, som framkallade dem, i det att man af beqvämlighetsskäl ville komma undan en beskattning för vare sig det ena eller andra ändamålet och dermed vek från sina principer. Det är det starkaste skälet, men derför att vi handlat orätt i ett fall, är det intet skäl att fortsätta. Jag skall med hela min förmåga understödja motionären, om man vill göra helt om marsch och i stället försöka få bort möjligheten till dessa koncessioner och lotterier, som redan finnas. Men på de grunder jag anfört kan jag omöjligt gå i den rigtning, som han nu föreslår, och gifva min röst för inrättande af ett statslotteri, hvarför jag anhåller om afslag å utskottets hemställan.

Herr von Ehrenheim: De ledamöter af denna kammare, som äro tillräckligt gamla att minnas, när 1840 års Riksdag afskaffade nummerlotteriet och när år 1844 en af Konung Oscar I:s första regeringshandlingar var att utfärda förordningen mot lotteriet, äro säkerligen icke många, men de, som minnas det, hafva nog icke glömt, med hvilken tillfredsställelse dessa beslut helsades i landet. Det vore sannerligen beklagligt, om de sextio år, som förflutit sedan dess, skulle hafva medfört en sådan utveckling af tänkesätten, att denna kammare nu skulle vara färdig att ingå till Kongl. Maj:t med begäran om återupplifvande af statslotterierna.

Det lärer väl icke vara någon, som bestrider, att begäret att spela på lotteri icke är en sådan lust eller håg, som bör uppmuntras, utan att det tvärtom bör motverkas. Kan det då vara rigtigt, att staten sjelf bereder permanent tillfälle att tillfredsställa detta begär och till på köpet deraf drager inkomst, ja, till äfventyrs beräknar denna inkomst såsom en regulier källa för betäckande af utgifterna. Något mer motbjudande synes man mig knappt kunna ifrågasätta, och för min del vågar jag således hoppas, att kammaren skall afslå detta betänkande.

Herr von Möller: Det är väl icke någon af herrarne i denna kammare, som kan tro, att det är med gladt mod man nppträder efter sådana anföranden, som här blifvit hållna, särskildt af herr Tamm, hvilkens tal var så fullt af värme, om han också dervidlag enligt mitt förmenande gjorde sig skyldig till en och annan öfverdrift. Jag tror icke heller, att någon i kammaren skall hysa den uppfattningen, att jag åtrår att uppmuntra spellusten hos vårt folk eller att jag är någon vän af lotterier. Men när jag icke desto mindre yrkar bifall till utskottets förslag, gör jag det af samma skäl som en och annan af de föregående talarne, och hvilket jag tror hafva varit bestämmande för regeringen, när den koncessionerat vissa lotterier, nemligen att med ett *mindre* ondt mota ett *större*. Jag tror, att vi alla här hafva samma uppfattning om att det vore önskvärdt, att *allt* lotterispel kunde utrotas här i landet, och det finnes nog ingen bland oss, som önskar att införa lotterier för att

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

uppmuntra spellusten eller ens för att skaffa staten inkomst. Utskottet har ju också betonat, att staten icke bör befatta sig med denna vinst, men att penningarna hellre än att gå förlorade skulle reserveras till något *filantropiskt* ändamål, så att åtminstone något godt måtte komma deraf och, som förut blifvit sagdt, penningarne behållas inom landet. Men huru förhåller det sig? Är det möjligt att utestänga denna spellust? Vi hafva visserligen förbud mot annonser om lotterier, men huru gå kollektörerna till väga? De införa annonser i tidningarna, att herrar X, Y och Z »mottaga kommissioner», »utföra uppdrag till billigt pris» o. s. v. Vi öfversvämmas af utländska lotteribref, svenska postverket står maktlöst deremot; det vet, att det är lotterifirmor, som skicka ut brefven, men på grund af internationella öfverenskommelser rörande brefhemlighetens bevarande få dessa bref icke brytas. Postverket måste till och med stillatigande åse, huru den utländska lotterifirman, när en spelare någon gång är nog lycklig att vinna, beröfvar honom rofvet. Det tillgår på följande sätt. En spelare köper en lott kort före dragningen, och lottsedeln skickas till honom per post. Under tiden sker dragningen, och i fall lotten utkommer med vinst, reklamerar firman brefvet, som då icke får utlemnas till köparen, utan skall returneras till firman. Vinnaren går således förlustig sin vinst. I fjol gjordes på ett af Stockholms hotell ett större beslag, enligt uppgift från polisen två stora lårar och åtskilliga säckar fulla med lotteribref, som man då lyckats komma öfver. Huru svårt är det icke att komma åt denna spridning af bref, och herrarne veta alla af egen erfarenhet, hvilka ofantliga mängder af dessa — mer eller mindre skojarmessiga lotteriprospekt, som spridas ut öfver vårt land af de mest exotiska och problematiska firmor. Jag har här en liten kollektion, som möjligtvis skulle kunna vara af intresse. Bland annat har jag fått ett prospekt *på svenska* öfver staden Sofias sjunde statslotteri.

Nu säger man, att man tror, att spellusten skulle ökas, i fall vi öppnade ett statslotteri. Jag säger, att det skulle vara synnerligen beklagligt, om så vore, men jag påstår, att det är icke bevisadt. Här kan man ställa antagande mot antagande.

Man har vidare sagt, att ett svenskt klasslotteri — liksom de nu befintliga svenska lotterierna — icke skulle kunna med framgång konkurrera med de utländska. Men hvarför kunna de nuvarande icke det? Jo, derför att vinst-chancerna äro så ofördelaktiga. Nordiska museets lotteri t. ex. är icke anordnadt med afseende på att allmänheten skall tillförsäkras många och stora vinster, utan på att museet skall vinna, och följaktligen är det icke möjligt för ett så ställdt lotteri att utestänga konkurrensen med de utländska lotterierna.

En föregående talare ansåg det klandervärdt, om svenska staten skulle vilja koncessionera ett statslotteri och basera någon del af statsinkomsterna härpå. Detta har visserligen motionären föreslagit,

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

men utskottet har ju tagit afstånd derifrån. Men jag tillåter mig påpeka, hurusom svenska staten genom bränvinskatten stält sina inkomster beroende af medborgarnes rusdrycksbegär, så att i det fallet är principen bruten, likaså när Riksdagen gaf sitt bifall till inrättande af teaterobligationslotteriet. Vi hafva nu två dylika, med fyra årliga dragningar, under circa 75 år. Jag kan således icke vara med om att klandra regeringen derför, att den gifvit koncession till ett eller annat lotteri inom landet, när ju principen redan är bruten och när regeringen — såsom det är min öfvertygelse — anser sig på detta sätt kunna qvarhålla åtminstone någon liten del af de lotterispelandes penningar inom landet och med ett *mindre ondt* söka *förekomma ett större.*

Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson: Blott några ord. Jag skall endast be att helt och hållet få ställa mig på den sidan, som yrkat afslag å utskottets betänkande och bifall till reservationen.

För mig ligger det nemligen något föga tilltalande i att, såsom motionärerna vilja, grunda statens inkomster på lotterier. Den ärade motionären nämnde visserligen, att den nuvarande ekonomiska ställningen är mycket svag och att vi måste tillgripa förtviflade utvägar för att skaffa inkomster. Jag anser det vara den mest förtviflade utvägen att grunda statens inkomster på lotterier. Det hade för motionärerna varit en betydligt förmildrande omständighet, om de kunnat komma fram med något förslag till användning af dessa medel för något särskildt behjertansvärdt ändamål, såsom ålderdomsförsäkring, förbättrad sjukvård eller något dylikt. Men att, då de icke ens kunnat detta, vilja bereda en statsinkomst, grundad på lotteri, tror jag vore föga lämpligt. Jag ber att få påpeka, att Andra Kammaren, der motionen förekommit mycket flere gånger än i Första Kammaren, vid alla dessa tillfällen afslagit motionen med öfverväldigande majoritet; och dess utskott har äfven denna gång enhälligt afstyrkt detta förslag. Enär således både på grund häraf och af föregående motioners öde torde följa, att motionen i Andra Kammaren äfven denna gång icke har stor utsigt att gå igenom, så anser jag det ännu mindre lämpligt, att i dessa tider Första Kammaren söker gent emot medkammarens uppfattning att uttala sig för statsinkomster på denna väg.

Jag instämmer till fullo med motionärerna i att spelraseriet i viss grad finnes till i Sverige, och jag beklagar att man så ofta gifvit tillstånd till lotterier, hvilka öfver höfvan vidmakthålla denna passion. Men att derifrån öfvergå till ett statslotteri är ett stort steg i motsats till alla våra föregående försök att hejda detta onda. I tryckfrihetsförordningens § 3, mom. 12 finnes en bestämmelse, som förbjuder tidningar att kungöra inbjudningar till utländska lotterier. Man slipper nu att se lockelserna om »Gottes Segen bei Cohn», men man saknar en bestämmelse, som förbjuder att annon-

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

sera dessa utländska lotteriers vinstlistor. Jag har här en tidning, der efter hvarje dragning i danska klasslotteriet hela vinstlistan införes. Den sprides på det sättet i Sverige; och hvad är det, som lockar folk att spela? Icke är det utsigten att betala ut penningar till lotter, utan de stora vinsterna, som man ser falla ut här och der.

Ingen, som här uppträdt, har kunnat eller velat säga annat än att lotteri är ett ondt. Men man har ansett, att man skulle reglera detta onda och söka vända det i godo, åtminstone på så sätt att man finge penningarne att stanna inom landet. För mig är detta icke något skäl. Det påminner mig om den gamla historien om skolmagistern, som lärde sina pojkar, att vid krig med utländska makter strömma penningarne ur landet, men vid inbördes krig stanna de inom landet, hvarför de senare böra föredragas.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Trygger: Jag har icke begärt ordet för att söka öfvertyga kammarens ledamöter, ty jag tror, att döma af den föregående diskussionen, att det skulle vara omöjligt. Men jag har tagit ordet för att försvara den ståndpunkt, som jag intagit inom utskottet. Jag tillhör nemligen utskottets majoritet och skall be att få anföra de skäl, som för mig i förevarande fall varit bestämmande.

Först har jag stält till mig den frågan: Är spelande på lotteri någonting i sig sjelf moraliskt förkastligt? Och denna fråga har jag besvarat med *nej*. Ett stöd för att denna uppfattning icke är så alldeles origtig har jag funnit i Kongl. Maj:ts åtgärd att koncessionera åtskilliga lotterier till ett belopp sedan år 1889 af cirka 45 millioner kronor. Ty naturligtvis: vore spelande på lotteri något moraliskt förkastligt, så vore det icke berättigadt — ändamålet må hafva varit aldrig så godt — att tillgripa ett dylikt medel.

Men är spelande på lotteri icke i sig sjelf moraliskt förkastligt, hvad är det då, som vidlåder denna sak och som gör att man stundom anser den helt och hållet omoralisk? Jo, det är, att på spelet ej sällan offras belopp, som icke stå i rimligt förhållande till den spelandes ekonomiska ställning, samt att folk lockas att sätta hoppet om sin välfärd på spel i stället för att sätta det på ordentligt arbete. Att befordra ett lotteri, hvarigenom sådana öfverdrifter möjliggöras, är naturligtvis också omoraliskt. Således, om staten inrättar ett statslotteri för att befordra spellusten eller för att öka möjligheten att tillfredsställa spelbehofvet, skulle jag säga att staten handlar omoraliskt. Men nu är det ju så, att spelbehofvet finnes hos folket, och om staten då inrättar ett statslotteri för att reglera detta spelbehof, så att detta gör så liten skada som möjligt, kan jag icke finna, att staten i denna fråga intager en mera oberättigad ståndpunkt än i så många andra dylika frågor. Vi behöfva ju blott tänka på bränvinsfrågan. Staten reglerar både tillverkning och försäljning af bränvin, och icke gör staten det för att öka

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

bränvinskonsumtionen, utan tvärtom för att minska den och för att åtminstone bereda något godt i ersättning för det onda, som man icke kan helt och hållet taga bort. Staten tager menniskorna sådana de äro och fingerar icke menniskor, som icke finnas. Så bör ske äfven i detta fall!

Med den ståndpunkt jag sålunda intager är det ju alldeles klart, att, om jag hade den uppfattning, att ett statslotteri skulle öka begäret att spela, jag naturligtvis skulle vara emot dess inrättande. Men jag har den bestämda öfvertygelsen, att ett statslotteri, väl anordnadt, tvärtom skulle hålla spellusten inom gränser, som nu icke finnas. Derjemte skulle vinsten, som för närvarande stannar i utlandet, kunna användas för de klassers bästa, som företrädesvis spela. Nu kan man ju säga: det är de mindre bemedlade, som spela mest; derför ligger det dubbel vigt på att helt och hållet utrota lotterispelet. Det är sant, att de mindre bemedlade spela mest på lotteri, men hvarför? Jo, derför att de sakna de tillfällen att tillfredsställa sitt spelbehof, som de bättre lottade klasserna ega på så många andra områden. Det är sålunda visst icke derför, att de äro mera hemfallna åt spelet, utan derför att detta är så godt som det enda tillfälle att spela, som står dem öppet.

Jag skall nu be att få bemöta några yttranden från de föregående talarne.

Man har företrädesvis rigtat sin uppmärksamhet på det danska statslotteriet och velat göra gällande, att det icke är så särdeles mycket, som går till Danmark från Sverige. Jag vill då fästa herrarnes uppmärksamhet på att det icke är blott på det danska statslotteriet, utan äfven på en massa tyska lotterier, som folk spelar mycket. Det danska statslotteriet står för öfrigt just nu i begrepp att utvidga sig för att kunna mottaga ytterligare skaror af spelande.

Här har åberopats af en ärad representant på jemtlandsbänken, att Italien vore ett sorgligt exempel på hvart det leder med statslotterier. Men jag undrar, om icke nämnde talare gjorde sig skyldig till någon öfverdrift. Det är icke det italienska statslotteriet i och för sig, som åstadkommit dessa sorgliga följder, utan det är det sätt, hvarpå detsamma är inrättadt. Vi skola komma i håg, att det italienska lotteriets hufvuduppgift är att skaffa staten inkomster. Dess hufvuduppgift är sålunda en helt annan än den jag skulle vilja uppställa för ett svenskt statslotteri, nemligen att så mycket som möjligt begränsa spellusten. Den ärade representanten talade bland annat om huruledes man i Italien ser qvinnor, som ligga framför madonnabilder och anropa madonnan om hjelp, att de må kunna få någon ingifvelse om ett nummer, som för dem kan medföra lycka på lotteriet. Han ville synbarligen göra gällande, att ett liknande resultat skulle kunna inträffa i Sverige. Dervid torde han emellertid hafva gjort sig skyldig till ett förbiseende, gjort till orsak hvad som i sjelfva verket icke är det. Det är icke statslotteriet i

Italien, som alstrat dylika missförhållanden, utan det är den religion, den okunnighet, som finnes der, som haft denna verkan.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Vidare har det påståtts, att ett statslotteri af sig sjelft medför, att man spelar mera och mera, och till stöd härför har man åberopat, att det danska statslotteriet ju har ökat antalet lotter undan för undan. Jag skulle då vilja fråga: månne icke orsaken härtill hufvudsakligen varit den, att befolkningens välstånd stigit? Har icke detta medfört ökad konsumtion öfver hufvudtaget? Lyxen har ju t. ex. stigit ofantligt på 20 år äfven hos det lägre folket. Möjligheten att spela blir större, ju större inkomsterna blifva. Den ökade spelfreqvensen beror sålunda icke på att ett statslotteri i och för sig ökar spellusten, utan derpå, att befolkningen tillväxer, och att den ekonomiska möjligheten för befolkningen att spela äfven gör det.

Man har gjort gällande, att det vore obilligt att begagna sig af statslotteri för uttagande af en skatt, så mycket mera som den på denna väg inflytande skatten skulle träffa hufvudsakligen de mindre bemedlade. Derpå vill jag svara, att motionärerna kanske lutat något litet åt att inkomsten af statslotteriet skulle ersätta skatter, men derifrån har utskottet tagit ett alldeles bestämdt afstånd. Utskottet vill icke, att lotteriets behållning skall ersätta skatter, utan att den i någon form skall komma de klasser till godo, som spelat mest på lotteriet.

Vidare har man sagt, att det är en ära för Sverige, att vi icke hafva ett statslotteri. Jag skulle tycka, att äran för Sverige vore större, om vi spelade mindre än andra folk, om vi på det hela taget vore hederligare än andra folk; men om vi hafva statslotteri eller icke, anser jag icke vara af någon som helst betydelse för svenska folkets anseende.

Herr grefve och talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnebladh: Den siste talaren har ganska rigtigt erinrat derom, att utskottet icke har stält sig på samma ståndpunkt som motionärerna. De senare hafva hufvudsakligen afsett det ekonomiska resultatet. Utskottet måtte, att döma efter den siste talarens anförande, hufvudsakligen hafva tänkt på att det spelbehof, som finnes, skall kunna tillfredsställas äfven för småfolket. Nu får jag säga, att intetdera af dessa syftemål synes mig berättiga till att åter införa ett statslotteri efter så många års hvila och sedan alla försök att göra det misslyckats genom Andra Kammarens oryggliga motstånd. Skulle det vara fråga om att man skulle tillfredsställa den spellust, som finnes hos folk och särskildt hos de små, genom lotteri, ja, då kan jag icke förstå, hvarför Riksdagen utverkade förbud mot totalisatorn, ej heller kan jag rigtigt förstå, hvarför förbudet mot hasardspel då skulle vara qvar; ty konseqvensen är klar. Skulle syftet åter vara, att man skulle vinna penningar för statens räkning,

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

vill jag fästa uppmärksamheten på att detta antingen skulle ske i stor skala, då lotteriet borde inrättas storartadt och med lockande prospekt — men ju mera storartadt ett lotteri inrättas, desto mera ökar man spellusten — eller ock skulle man inrätta lotteriet i mindre skala, då deremot de belopp, som vunnes, icke blefve afsevärda.

Hvad beträffar ökandet af spellusten, har den siste ärade talaren sagt, att hans öfvertygelse är, att spellusten icke skall ökas, om ett statslotteri inrättas. En föregående talare förklarade, att han icke ansåg det vara bevisadt, att spellusten skulle ökas. Det sista tror jag nog är fullt rigtigt, men motsatsen är icke heller bevisad; och det finnes ett gammalt ordspråk, att, när en sak synes tvifvelaktig till sina följder, man icke bör handla. Med »handla» menas naturligtvis här: förändra en lagstiftning, som finnes, då man ej vet, huruvida den kommer att medföra de fördelar, som afses eller icke. Det är af diskussionen klart, att man icke vet det; har man då skäl att ändra hvad våra förfäder för länge sedan visligen stadgat och vår representation ådagalagt sig gilla i det hela?

Man har hänvisat till att de koncessioner, som på senare tider blifvit gifna för åtskilliga stora lotterier, skulle ådagalägga, att man icke kan anse lotterispel i och för sig moraliskt förkastligt. Ja, jag kan icke annat än beklaga, att koncessioner gifvits i så stor skala. Och jag vill konstatera en följd af dessa koncessioner: hade koncessioner icke gifvits i så stor skala, som skett, hade vi icke stått och diskuterat denna fråga i Riksdagens Första Kammare i dag. Det är alldeles påtagligt, att dervidlag lusten just kommit, medan man ätit. Hvad för öfrigt beträffar dessa lotterier, som blifvit koncessionerade, hafva de afsett särskilda, stora ändamål, och man kan ju i åtskilliga fall antaga, att personer velat vara med om ändamålet och offra sina skärfvar för detsamma samt derför spelat. Det är dock icke hufvudsaken, utan hufvudsaken är att locka en stor mängd af landets befolkning att spela. Det är nog fullt rigtigt, som det en gång sades af en af de ifrigaste försvararne af statslotteri i Andra Kammaren, att det icke är förlusternas storlek, som skall göra vinsten för staten, utan det att många deltaga i spelet. Det är mängden af deltagare, som gör, att lotteriet blir vinstbringande; men ju större mängden af deltagare är, desto skadligare är det för uppfattningen inom landet af hvad arbetsamhet och förtänksamhet betyda, ty man kan icke instämma med samme talare deruti, att det är förtänksamhet att söka skaffa sig en bättre ställning genom att taga en lott på ett lotteri — den förtänksamheten kan vid lottdragningen visa sig i sjelfva verket hafva varit motsatsen.

Man har också sagt, att det är hoppet om något bättre, som skall uppehållas, och man har kallat lotteri för »den fattiges poesi». Jag skulle mot denna uppfattning vilja ställa ett yttrande af en stor man och tänkare. Det är icke långt, men det är ganska upplysande och framför allt något roligt. Det är i den store tänkaren

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Kants efterlemnade skrifter, som man läst följande skildring af hvad ett lotteri vanligen betyder:

»Låsom oss antaga ett klasslotteri med 60,000 lotter! Högsta vinsten är 50,000 thaler. Att vinna denna är omöjligt för den, som icke tagit någon lott, men säkert för den, som tagit alla 60,000» — det är fullkomligt korrekt. »Inom dessa gränser och från 1 till 59,999 ligger möjligheten. Denna är osannolik från 1 till 29,999, men sannolik, om 2 lägges till, d. v. s. för 30,001. För *en* lott är osannolikheten störst, för 59,999 sannolikheten: det förra står nära omöjligheten, det senare vissheten. Om nu vid dragningen det gäller två nummer, ditt och en annans, får man tillägga ett annat begrepp, nemligen *tur*. Om du fått plikta för ondt, som en annan gjort, om i regeln din smörgås fallit med smörsidan nedåt, om du ofta dragit högerstöfvel på vensterfot, om du vanligen låtit en annan komma före dig, om du tappat koncepterna — fritt öfversatt —, när du skolat framföra en komplimang, eller om du fallit ned som en pannkaka, när du skulle gå upp som en sol — ve dig då: du har hvad man plägar benämna *otur!* Men ha tegelpannor ramlat ned från ett tak framför eller bakom dig utan att träffa dig, har du hittat ett guldmynt, som ett dussin andra förgäfves letat efter, har du alltid kommit ut eller in, förrän porten låsts, har man vid examen frågat dig på just det, som du studerat samma dag eller dagen förut, har du helskinnad stormat en skans eller redutt, har du blifvit stabsofficer utan att ha luktat krutrök — o, du afundsvärde: då har du *tur*, och den stora vinsten kommer att utfalla på ditt nummer och ingen annans!»

Det är hvad man kallar poesi och hopp, reduceradt till den ramaste prosa. Och då får jag säga, att det förefaller mig bra mycket enklare, att man anlitar sparsamheten och den egna förtänksamheten i detta ords bästa mening, än att man öfverlemnar sig åt de der begreppen »tur eller otur».

Hvad nu särskildt den här nämnda sjelfdeklarationen beträffar, må jag ställa den rent af i motsats till statslotteri; ty sjelfdeklarationen afser att uppfostra och vidmakthålla det moraliska ansvaret, under det att statslotteriet, om det också icke afser motsatsen, dock lätt kan föranleda till att man glömmer, att man har ansvar samt att man efter egen kraft bör sträfva för sin bergning och icke efter en oviss känsla offra sin välfärd — ett betecknande uttryck, som den siste talaren använde.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag om afslag å utskottets hemställan.

Herr Unger: Det måtte kännas skönt att, såsom åtskillige talare här gjort, om också blott för en dag, få ställa sig upp på den ideella ståndpunktens piedestal och se bort från det praktiska i lifvet samt oberoende deraf dekretera, huru det borde vara beställdt med den ifrågavarande lagstiftningen, liksom de väl också

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

hafva samma ideella åsigter beträffande lagstiftning i allmänhet. Det är dock så, att vi, som lefva i denna ofullkomlighetens syndiga verld, dock måste se ned på förhållanden, sådana de äro. I synnerhet få vi, som äro riksdagsmän, ofta erfara, att vi icke stå säkert på den rena ideella ståndpunkten. Främst böra de ideella intressena tillgodoses, säga reservanterna. Ja, det kan ju ingen bestrida, såvidt man *kan* tillgodose dem. Men för att tillgodose de ideella intressena behöfver man också tillgodose de materiella, ty det är genom att tillgodose de senare, som man blir i tillfälle att understödja och se till godo de förra. Men, säga reservanterna, staten skall icke ockra på lasten. För min del vill jag till en början bestrida, att hvarje lotterispel är en last. Last kan det blifva, om det öfvergår till passion, så att man spelar bort hvad man skulle använda för sitt och de sinas uppehälle eller hvad man borde använda till välgörenhet eller annat nyttigt. Då medgifver jag att det är en last, men eljest kan jag icke medgifva, att lotterispel, liksom icke heller annat spel, som håller sig inom sådana gränser, att det icke öfvergått till passion, är en last. Jag kan icke medgifva, att det i allmänhet är lastbart att spela vira eller whist eller annat sådant spel. Men, kan man säga, om lotterispel nu också icke är en last, skall staten ändock icke ockra derpå. Jag vill då hänvisa till andra jemförliga förhållanden. För att nu fortfarande hålla oss till spel, hafva vi först att märka stämpeln på spelkort. Derigenom stiger pointen, ty man skall betala »kortpenningar», som herrarne veta. Vidare ockra vi betydligt på fyllerilasten: vi hafva skatt på bränvinstillverkningen och bränvinsförsäljningen. Vi ockra på lasten att dricka vin: stora tullar; o. s. v. Nå ja, detta göra vi, sägen I, i fråga om bränvin och vin, i afsigt att förhindra konsumtionen deraf. Ja, för min del tror jag nästan, att man genom att staten toge lotterispelet i sin egen hand också skulle motverka det utländska lotterispel, som nu bedrifves. Man vet med hvilken energi kollektörsväsendet nu utöfvas. Det blefve helt visst mycket mindre lönande, om det tillkomme ett statslotteri. Jag tror icke, att lotterikollektörerna skulle hafva råd att skicka till hvar och en af oss bref med lotteriprospekt och dylikt två gånger i veckan, om de icke finge sälja mycket; och jag tror, att, om det blefve tillfälle att spela på ett inhemskt lotteri, man skulle vara förståndig nog att upphöra att spela på utländska lotterier, der man är utsatt för bedrägeri af kollektörer och andra mellanhänder, och i stället spela på vårt eget statslotteri. Ja, men detta spelar ingen roll, säger man, staten får ingen nämnvärd inkomst af det. Derpå lägger jag ingen vigt alls. Jag vill ej, som en föregående talare, taga saken så, som att detta skulle vara en finanslag. Motionärerna hafva talat om kollektörer, som med all kraft skulle bedrifva sitt geschäft. Sådant skulle icke ifrågakomma med afseende å vårt statslotteri, utan det skulle blott beredas tillfälle för dem, som ville spela på lotteriet, att förskaffa sig lotter, och vinsterna skulle begränsas till måttliga belopp. Enligt

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

min mening skulle lotteriet icke forceras med kollektörer, hvarom det talats så mycket. Jag säger derför mot den värderade talaren på jemtlands-bänken: det är icke fråga om en finanslag, snarare då om en skyddslag, en lag, hvarigenom vi skulle skydda dem, som hafva den olyckliga last, som kallas spel på lotteri, mot bedrägeri från utländska kollektörer, och skydda dem så, att åtminstone de spelande finge vida större vinst af sitt spel, än de erhålla å utländska, på stor statsvinst beräknade lotterier. Då förfaller också det skäl, som anfördes mot förslaget såsom ett finanslagförslag, att det blefve för dyrbart att drifva in skatten. Under de förhållanden jag tänkt mig skulle nemligen anordningarna för statslotteriet ej medföra stora kostnader.

Nu säger man: det är hufvudsakligen de mindre bemedlade, som spela på lotterier. Ja, det vet jag icke, om någon precis konstaterat, huru det förhåller sig dermed, men jag är böjd för att antaga, att så är. Det är nog så, som en numera afliden talare här i kammaren en gång yttrade, då fråga förevar om inrättande af statslotteri: det är den fattiges poesi här i lifvet att med uppoffrande af sina sparade styfrar försöka genom lyckans kast förbättra sin ställning. Det må man ej förtänka honom. Men jag säger ännu en gång: jag talar ej för lotterispel, som är hänförligt till last, utan om lotterispel, sådant det i allmänhet förekommer inom vår ofullkomliga verld. Att det i Sverige spelas mycket på lotterier, spelas bort millioner, är ett faktiskt förhållande, som, i synnerhet om det är sant att lotterispelarne mestadels äro fattiga, borde mana oss att genom inrättande af statslotteri i afsevärd mån reducera spelförlusterna, och att vi, trots det förbud, vi hafva mot lotterier, tillåta lotterier för 4 à 5 millioner kronor årligen, detta är bevis på att lotterispel ändå icke anses så fördömligt, från regeringens synpunkt åtminstone, efter den kunnat medgifva lotterier på tillhopa icke mindre än 45 millioner kronor på 13 år, enligt hvad här upplysts.

Under sådana förhållanden vill jag, som visserligen också i viss mån är idealist, icke motsätta mig inrättandet af ett statslotteri, enär jag har en praktisk åskådning af tingen, och anser, att vi böra taga hänsyn till förhållandena, sådana de föreligga. Man kan icke, vare sig man afslår eller bifaller utskottets hemställan, taga bort lotterispelet, liksom icke heller annat spel, om man skulle vilja försöka på det. Jag anser det vara både moraliskt berättigadt och statsekonomiskt klokt att bifalla, hvad utskottet hemstält, och yrkar fördenskull bifall dertill.

Hans excellens friherre von Essen: Ehuru jag föreställer mig, att utgången af denna fråga icke är oviss i kammaren, kan jag dock icke underlåta att be att till protokollet få uttala min mening, särskildt derför att jag under en föregående tid en gång haft den ställning, att jag inför Kongl. Maj:t föreslagit ett lotteri, det så

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

kallade teaterlotteriet. Då jag nu motsätter mig utskottets förslag, kan det synas inkonseqvent af en man, som framlagt ett sådant förslag för Konungen. Jag är derför skyldig en förklaring inför kammaren rörande denna sak.

En regel, som är för mig gällande, är den, att tillåtelse till inrättande af ett statslotteri icke är gagnelig för vårt land. Denna åsigt har jag alltid hyst, men detta har icke förhindrat mig att anse, att det icke under *några* förhållanden bör göras undantag från regeln. Det undantag, som gjordes första gången vid medgifvandet af det nyss nämnda lotteriet, förordades af mig, derför att det afsåg ett behof, som jag menade det vara nödvändigt att fylla och hvartill medel icke på något sätt kunde genom Riksdagens medverkan anskaffas. Jag hyste den förhoppning, att man icke skulle fortsätta på den inslagna vägen annat än i nödfall, om ett eller annat lotteri vore betingadt af omständigheterna. Det lotteri, som då anordnades, hade också den fördel framför många andra och säkert framför ett sådant statslotteri, som nu ifrågasatts, att hvarje lottköpare skulle återfå beloppet af sin insats, om än han skulle förlora åtskilliga års räntor å det utgifna beloppet. Vinsterna ställdes icke heller så stora som på de stora klasslotterierna, till följd hvaraf det icke blef så retande för spellusten. Det beräknades, att en stor del af deltagarne i lotteriet skulle vara personer, som önskade genom bidrag gynna denna sak, hvarom fråga var. Jag vill icke förneka, att, mot hvad jag från början väntade, det inträffade, som nog aldrig kan undvikas trots den senaste talarens och andras förhoppningar i den vägen. Det kom kollektörer med, enskilda personer och bolag, som uppköpte lotter och utpränglade dem med hvarjehanda promesser, dervid görande sig skyldiga till ett bedrägeri och ett skoj, som efter mitt förmenande är mycket att beklaga. Man sökte utvägar att förhindra det, men misslyckades i sina bemödanden; och sådant kan efter min öfvertygelse icke förekommas.

Det har här varit mycket fråga om huruvida det uteslutande från moralisk synpunkt är förkastligt, att staten befordrar spellusten genom inrättande af dylika lotterier. Med afseende derå tillåter jag mig säga, att det är en samvetsfråga, som hvar och en, innan han köper en lott, bör ställa till sig, om han, i fall han det gör, handlar rätt eller orätt. Jag kan icke anse, att hvar och en, som köper en lott, begår en synd, men säkert är, att spellusten befordras genom inrättande af ett statslotteri, och att detta icke är gagneligt för folket i allmänhet. En synpunkt, som här blifvit mindre framhållen, är, att lättvunnen inkomst icke är till gagn för sparsamheten. Jag skulle kunna uppgifva fall, då unge män, som hastigt fått större penningbelopp utan att hafva förtjent dem med sitt arbete, genom dem endast beredt sig ofärd. Så har esomoftast varit fallet med stora lotterivinster. Sådana blifva merendels lika litet som spelvinster till någon välsignelse. I stället för att uppfostra folk till sparsamhet, åstadkommer ett statslotteri säkert motsatsen.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Jag kan icke fatta, huru den talare ser saken, som har den uppfattningen, att spellusten icke skulle ökas, utan i stället begränsas genom inrättande af ett statslotteri. Jag kan icke tänka mig annat, än att ett statslotteri skulle i hög grad befordra spellusten. Säkerligen komme kollektörer med, och det troliga är, att det fortfarande komme att utbjudas danska och äfven tyska lotter, särdeles i södra Sverige, hvadan en stark konkurrens vore att motse. Då det på bivägar utbjödes statslotter, komme från andra håll att utbjudas utländska lotter, och man skulle helt visst komma att ifrigt lägga an på allmänhetens spellust.

Det har blifvit så många skäl framförda och så mycket sagdt här mot godkännande af utskottets förslag, att, ehuru jag verkligen antecknat åtskilligt, som jag velat ytterligare andraga, jag anser mig icke böra trötta kammaren dermed, så mycket mer som jag väntar, jag anser nära nog visst, att kammaren icke skall bifalla utskottets förslag, hvarå jag för min del på det kraftigaste yrkar afslag.

Herr Wieselgren: En ärad talare och en annan med honom jemförde denna fråga med bränvinslagstiftningen, och det är ju ej underligt att man så kan göra. Men båda stannade på halfva vägen; ty hade de utfört tankegången och gjort jemförelsen rigtig, så skulle de hafva jemfört detta förslag om ett statslotteri med hvad som hos oss egde rum för mera än hundra år sedan, då nemligen staten hade sina kronobrännerier, och denna handtering var ett statsregale, som ockrade på folkets bränvinsbegär. Der är den rätta jemförelsepunkten; och jag vill då fråga kammaren: hvilken uppfattning skulle väl möta en motion, deri tydligt visades, att man skulle kunna undslippa både progressiv beskattning och sjelfdeklaration, om man ginge tillbaka till den gamla metoden att göra ett statsregale af bränvinshandteringen? Vi hafva haft sådant förut, vi ha afskaffat det och blifvit lyckligare derigenom, likasom vi haft statslotteri, afskaffat det och blifvit lyckligare derigenom. Det ena kan göras om såväl som det andra. Nå väl, hvilken uppfattning skulle väl kammaren hysa om en motion, som åsyftade att åter göra bränvinsbränningen till statsregale? Jag tror icke, att en enda af oss skulle låta sig lockas af förespeglingar om den vinst, staten skulle deraf skörda.

För mig är det en alldeles olöslig gåta, huru man kan tänka sig att genom inrättande af ett statslotteri minska spellusten. Har man då glömt det gamla ordstäfvet: »tillfället gör tjufven?» Hela vår taktik i fråga om bränvinslagstiftningen går ut på att lemna så få tillfällen som möjligt att tillfredsställa spritbegäret. Det är väl då alldeles tydligt, att, i samma mån man ökar möjligheterna att spela, i samma mån ökas användningen af dessa möjligheter.

Det talades vidare om att man ej borde hindra en förmögen person att offra litet penningar för att köpa sig en lott. Ja, det kan

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

jag gerna hålla med om, men jag vill fråga: är det då herrar statslotteriförfäktares mening, att för rätt till inköp af lott skall fordras uppvisande af taxeringsbevis för att styrka, att man är i den ekonomiska ställning, att man har råd att köpa en lott utan att dermed vedervåga sitt eget eller sina egnas »anständiga underhåll»? Jag tror icke, att det går för sig att slå in på den vägen; det är alldeles opraktiskt och omöjligt.

En talare på norrlandsbänken yttrade, att i Italien var det religionen, som åstadkom de nyss omtalade, fruktansvärda utbrotten af spelraseriet. Ja, herrarne ha sannolikt, liksom jag, nyligen läst, huru man i England är alldeles förskräckt öfver det bland dem tilltagande spelraseriet; men skulle nu religionen bära skulden, så är det icke der den katolska, utan den protestantiska, som vi sjelfva ha. Jag tror derför icke, att denna tydning är rigtig.

För öfrigt är det ju en svår sak att draga upp gränsen mellan spel som sällskapsnöje och spel som last; jag tror icke, att någon af oss är i stånd att göra det. Derför tror jag det vara bäst att icke inlåta sig på det kapitlet. Jag vill blott påpeka för herrarne, att hvad man ovilkorligen måste sätta som motto på utskottets betänkande är icke den gamla, från barndomen inlärda satsen: »inled oss icke i frestelse», utan tvärtom orden: inled oss i frestelse. Och dermed tror jag ock en ganska skarp dom vara fäld öfver detta utlåtande.

Jag skall emellertid be att få prestera ännu ett litet bevis för min uppfattning, hemtadt från hvad språket gifver oss. Jag kom att tänka på saken just när en ärad talare från talarestolen nyss förfäktade utskottets förslag. Han använde nemligen dervid ett par ord, som på det allra mest förkrossande sätt talade emot hvad han ville förorda. Han begagnade nemligen orden »att sätta på spel». Ja, mine herrar, hvad betyder i grunden detta? Hvad menar man, då man ber att vi icke må sätta något *på spel?* I detta fall uppmanar oss utskottet att i någon mån sätta vårt folks framtid *på spel.* Men språket sjelft varnar oss derför; och jag tror, att man gör rätt, om man aktar på språkets maning, ty den är en frukt af erfarenheten. Våra förfäder drefvos af sin erfarenhet att afskaffa statslotteriet; jag tror då, att det vore olämpligt att alls sätta något »på spel» för dess återinförande.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: Herr grefve och talman! Den, som i likhet med mig varit i tillfälle att i vårt lands södra provinser se följderna af lotterispelet och erfara, huru den mindre bemedlade befolkningen i stället för att spara sina medel för ålderdomen låter dem gå till danska statslotteriet, den kan icke gerna vara med om att här inrätta ett lotteri och derigenom sprida det elände, som råder i de södra provinserna, ut öfver det öfriga landet; ty ett statslotteri skulle

säkert ej göra annat. Jag föreställer mig, att det rätta är att begränsa eländet, icke att sprida detsamma.

Ifrågasatt inrättande af ett statslotteri. (Forts.)

Jag delar herr Tryggers uppfattning, att man bör söka åstadkomma likställighet mellan de mindre bemedlade och, såsom hans ord föllo, de »högre» klasserna; men jag vill åstadkomma denna likställighet på ett helt annat område än lasternas område.

Jag kan ej heller följa den aktade motionären, då han anser, att man bör ersätta den progressiva beskattningen med ett lotteri. Man skulle sålunda lyfta en börda från de förmögna klasserna, som lättare kunna bära densamma, öfver på de fattiga genom att egga dessa in på spellastens väg. För min del skulle jag visserligen gerna se, att statens inkomster stege och att de millioner, som nu gå ut ur landet, stannade der; men skall detta ske genom att utsätta vårt svenska folk för frestelsen att komma under spelpassionens ok, kan jag ej vara med derom — då slungar jag hellre millionerna och söker upprätthålla moralen.

Herr grefve och talman! Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr grefve och talman! Mine herrar! Blott några ord!

Emot den ärade representanten på göteborgsbänken ber jag att få göra den anmärkningen, att jag icke tror det vara historiskt rigtigt, att kronobrännerierna förvaltades med hänsyn till att de skulle begränsa bränvinskonsumtionen, utan deras hufvuduppgift var nog, att staten skulle derpå förtjena så mycket som möjligt, således samma tanke, som bär upp det italienska statslotteriet — något som jag just betecknade som förkastligt, medan jag deremot förordade ett statslotteri med helt annat ändamål, just samma ändamål, som åsyftas med den nuvarande anordningen af bränvinshandteringen.

Representanten på kristianstadsbänken hade ett yttrande, som jag icke vill besvara.

Jag har intet ytterligare yrkande att göra.

Herr Almén: Herr grefve och talman! Jag vill visserligen ej säga, såsom några hålla före, att det är synd att begagna sig af ifrågavarande spel, men deremot tycker jag det vara en dumhet att inlåta sig derpå. Spelar jag udda och jemnt, kan jag ha lika stora utsigter att vinna som att tappa, men annat är det att spela på ett lotteri, der styrelsen tar 10 % och kollektörer lika mycket; då komma lottköparne alltid att förlora åtminstone tjugu procent. Inlåter man sig på ett sådant spel, är man dum. Men nu är det just fallet med de mindre bemedlade, att de ej ha reda härpå, utan offra sina små besparingar på ett företag, som har all utsigt att bringa dem förlust, om man ser det i stort.

Jag tillåter mig yrka afslag både med hänsyn till hvad som anförts i reservationen och enär jag är viss på att inrättandet af

ett statslotteri skulle locka in en massa af de mindre bemedlade på dessa hasardspel.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herrtalmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande betänkande hemstält samt vidare på afslag derå; och förklarade herrtalmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Ljungberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemstält i utlåtandet n:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 78.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 5 och 7 i denna månad bordlagda betänkande n:o 14, i anledning af väckta motioner om tull å tydligen brukade och slitna säckar, samt om upphäfvande af § 9 mom. 2 tulltaxeunderrättelserna.

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar.

Punkten 1.

Herr Östberg: Herr vice talman! Då det väckes en motion om tull på gamla säckar, är det ganska klart, att detta synes många vara en tarflig motion; och det är ej heller underligt, om man föreställer sig, att saken i verkligheten icke har någon större innebörd. Detta är emellertid icke rigtigt. Juteindustrien är en mycket stor industri, och frågan om tullfrihet på gamla säckar spelar för denna industri en mycket betydande roll.

Det är för kammaren väl bekant, af hvilken stor betydelse

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

textilindustrien är i Sverige likasom i alla andra länder; ser man på berättelsen öfver rikets fabriker, så finner man, att bland 79 uppräknade industrier stå väfverierna i femte och spinnerierna i åttonde rummet. Sammanlägger man tillverkningsvärdet för dessa båda industrier, går det upp till öfver 100 millioner kronor för år 1900 och understiger icke särdeles mycket värdet för vår stora industri i jern och stål jemte de mekaniska verkstäderna. Deraf kunna herrarne se, hvilken stor betydelse textilindustrien i sin helhet har; och det är ingalunda fallet, att juteindustrien intar den sämsta platsen bland de olika väfveri- och spinneriindustrierna, ehuru den är den yngsta. Man ser här, att bland väfveriernas tillverkningar kommer juteindustrien upp till en tillverkning af öfver 5,000,000 kg., under det bomullsväfverierna uppnå siffran 11,000,000 — således föga mera än dubbelt — och ylleväfverierna ej komma högre än till 5,788,000 kg. Liknande är förhållandet i afseende å spinnerierna; der ställer sig jutegarnstillverkningen icke så mycket mindre än hälften af bomullsspinneriernas och når nästan samma storlek som tillverkningen af ullgarn.

Jag har anfört dessa siffror för att söka framhålla, att juteindustrien verkligen numera ej är någon obetydlig industri och att dess intressen behöfva ganska väl uppmärksammas lika väl som den öfriga textilindustriens. Det arbetareantal, som sysselsättes af jutefabrikerna, går upp till 1,500 à 1,600 personer, hvilket också är en ganska vigtig faktor; det är nemligen angeläget att tillse, att för dessa arbetare fortfarande finnes tillfälle till förtjenst.

Hvad nu beträffar den betydelse, importen af gamla säckar har för juteindustrien, har af utskottet gjorts den beräkning, att antalet importerade säckar skulle uppgå till 900,000. Denna beräkning, hvilken grundar sig på det uppgifna värdet af de införda säckpartierna, är gifvetvis felaktig, då man ser att vid några tillfällen, då dylika säckar uppräknats vid tullstation, hvilket i allmänhet ej sker, värdet å hvarje säck ej uppgifvits högre än fem à sex öre, hvilket utgör endast femtedelen af hvad säckarne verkligen kosta. Följaktligen måste man komma till ett långt högre antal säckar, än utskottet gjort. Jag tror den uppgiften vara rigtigare, att importen belöper sig till en och en half million säckar, hvilket utgör mera än fjerdedelen af hela jutefabrikernas tillverkning.

Det kan ej väcka någon förundran, att juteindustrien befinner sig i en mycket tryckt ställning hos oss, då man vet, huru denna industri utvecklat sig icke blott i andra europeiska länder, utan särskildt äfven i Indien; och att den svenska fabrikationen icke utan verksamt skydd kan konkurrera med den indiska med dess billiga arbetskraft, ligger i öppen dag. Jag anser det derför vara en berättigad begäran, att vår juteindustri må understödjas. Utskottet har äfven visat sig vänligt stämdt mot denna industri, men likvisst kommit till ett afstyrkande. Hvilka äro då skälen härtill? Jo, skälet är det, att utskottet godkänt de invändningar, som från super-

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar (Forts.)

fosfatfabrikernas målsmän blifvit mot den föreslagna tullen framställda. Jag skall då be att få något granska utskottets resonnement.

Det säges här, att den föreslagna tullsatsen ej skulle kunna lända juteindustrien till någon synnerlig hjelp. Vidare förklaras det, att superfosfatfabrikerna äro tvungna att begagna sådana säckar, som de nu använda, d. v. s. mycket stora och mycket tjocka säckar, som väga minst ett eller ända upp till ett och två tiondedels kilogram. Utskottet säger, att om sådana säckar, som begagnas af superfosfatfabrikerna, beställas vid svenska fabriker, så komma de att kosta 67 öre. Der har utskottet angifvit siffran något högre, än superfosfatfabrikerna sjelfva gjort, ty de säga i en broschyr, att dylika säckar kunna köpas för 60—65 öre. Hvarför utskottet då anser en högre siffra böra beräknas, kan jag ej förstå. Emellertid har jag af en person, som sysslar med superfosfatförsäljning — icke tillverkning — hört sägas, att de säckar, som säljas af fabrikerna för 48 öre, skulle vara lämpliga och bra, men sjelf har en superfosfatfabrikant erbjudit sig att lemna säckar, som enligt hans uppfattning vore fullgoda — och jag tror också derpå — för 35 öre stycket.

Hvad sedan beträffar påståendet, att superfosfatfabrikerna ovilkorligen måste ha så stora säckar, enär man skulle vara tvungen att vika in dem för att få syningen att hålla, så tyckes det mig uppenbart, att det ej kan vara någon fördel att ha för stora säckar, lika litet som att ha för långa byxor, hvilka måste vikas upp. Syningen kan naturligtvis, om säcken är lagom stor, göras lika stark som i bottnen och på sidorna.

Hvad vigten angår, ber jag att få nämna, att man i Tyskland icke alls har samma uppfattning i fråga om den erforderliga vigten, utan använder der vida lättare säckar. Jag skall tillåta mig att läsa upp några få rader af en person i Tyskland, som tillfrågats om dessa förhållanden. Han säger i en skrifvelse af den 21 februari 1902: »De tyska superfosfatfabrikerna begagna endast nya säckar och hufvudsakligen af följande qvaliteter: Hessianssäckar $^{24}/_{40}$ inches ($^{60}/_{100}$ cm) pr styck 390 gram. Hessianssäckar $^{19}/_{40}$ inches ($^{47}/_{101}$ cm) pr styck 370 gram. Användandet af gamla säckar har man inom superfosfattillverkningen frångått.

Således kan jag för min del ej anse, att utskottet gjort rätt, då det helt och hållet tagit ad notam hvad superfosfatfabrikanterna uppgifvit om säckar, som vore för dem lämpliga. Låt vara, att våra jernvägar äro längre, vårt land större och således fabrikernas rayon något större än i Tyskland, så tror jag dock icke, att en några timmars längre transport kan afsevärdt inverka på superfosfatsäckarne. Jag tror således, att det skäl, som utskottet här har anfört, ej är befogadt.

Tullen skulle, om man tänker sig en mindre vigt på säckarne, än den fabrikanterna här talat om, icke på långt när ställa sig så

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

högt som har antydts; enligt min tanke skulle den blifva ganska liten.

Då man emellertid fäst så mycket afseende vid superfosfatfabrikerna, skall jag be att få ställa dessa båda industrier, juteindustrien och superfosfatindustrien, mot hvarandra. För hvardera industrien finnes inom landet fyra fabriker; superfosfatfabrikerna sysselsätta ett antal af 478 arbetare, jutefabrikerna 1,579; tillverkningsvärdet är för de förra något mindre än 3 $^1/_2$ millioner, men för de senare 6 $^1/_2$ millioner. Jag unnar visserligen gerna och anser fullkomligt rigtigt, att äfven superfosfatfabrikerna tillgodoses; men jag kan icke annat än uttala den åsigten, att Riksdagen vid fördelning af sin ynnest bör gå mera jemnt till väga. Att superfosfatfabrikerna för närvarande icke befinna sig i något ogynsamt läge, kan bestyrkas äfven derigenom, att en af de skånska fabrikerna har under uppförande en ny fabrik här i Stockholm.

Jag vill, innan jag slutar, äfven påpeka en annan sak. Jag vill erinra derom, att tullfrihet för gamla väfnader eller öfver hufvud för gamla fabrikat, införda i handelsafsigt, i allmänhet icke är medgifven. Det är således ett undantag, särskildt gällande på detta område, att gamla begagnade varor åtnjuta fördelen af tullfrihet.

Jag vill också påpeka, att det är ytterst svårt att kontrollera denna import. Från tullverket har klagats öfver svårigheten att undersöka dessa stora packor af införda säckar, och det är högst antagligt, att rätt mycket underslef dervid förekommer på det sätt, att bland dessa gamla säckar äfven finnes en god del nya säckar.

Importen af dessa säckar är, såsom jag redan nämnt, mycket betydande och inverkar ytterst betänkligt på juteindustrien, hvilken redan förut genom mellanrikslagen fått sitt omsättningsområde betydligt inskränkt.

Jag inser alltför väl, att, då jag ensam i bevillningsutskottet yrkat bifall till den föreslagna tullsatsen, icke stora utsigter finnas att vinna kammarens bifall; men jag anser mig likvist icke kunna underlåta att yrka bifall till min motion.

Herr Persson: Herr vice talman! Mine herrar! Sedan den högt ärade talare, som väckt en af motionerna i detta ämne, nu talat för införseltull å gamla säckar, ber jag få erinra derom, att denna fråga är af bevillningsutskottet flere gånger utredd och det på sådant sätt, att det visar sig ganska klart, att det icke skulle vara till något gagn för jutefabrikerna, om man finge den tull beviljad, som här ifrågasättes.

Såsom hufvudsakligt skäl för sitt yrkande i motionen åberopar den högt ärade talaren juteindustriens betryckta läge. Jag medgifver gerna, att detta är ett talande skäl, och jag skulle icke hafva något emot tullen, om den i någon mån kunde hjelpa denna industri. Men det kan den naturligtvis icke. Dessutom uppställer sig för mig

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

det frågetecknet, huruvida det kan vara så nödvändigt, att jutefabrikerna få ett sådant understöd som det, hvarom här är fråga. Såsom stöd för min åsigt i detta afseende vill jag anföra, att en af motionärerna, herr Pettersson i Andra Kammaren, bland annat säger, att »jutefabrikerna ha hittills i regeln gått bra». Detta säges på sid. 5 i hans motion. Häraf synes framgå, att det icke skulle vara så illa beställdt. Denna åsigt vinner vidare stöd derigenom, att, efter hvad jag bestämdt vet, en af de svenska jutefabrikerna, den äldsta af dem, nemligen den i Jonsered, icke varit med om att begära någon tull på gamla säckar. Den har till och med på derom gjord förfrågan afstyrkt en sådan tull, emedan denna fabrik ansett tullen icke vara behöflig, utan skadlig.

En annan motionär, herr Ekdahl, har icke nöjt sig med att i sin motion såsom skäl för sitt yrkande åberopa juteindustriens betryckta läge, utan han har anfört många andra skäl och dervid såsom en fingervisning särskildt framhållit, att denna tull mycket lätt kan och bör bäras af gödningsämnesfabrikerna. Huruvida detta kan vara förhållandet, är emellertid ganska problematiskt. Jag kan icke tro, att detta är så allvarligt menadt af herr Ekdahl, utan att det är sagdt mera i afsigt att trösta jordbrukarne med att det icke blir de, som komma att betala tullen, och på detta sätt vinna deras röster för motionen. Emellertid torde denna åskådning icke vara rigtig.

Superfosfatindustrien, som ju kan anses vara en binäring till jordbruket och hvilken är lika vigtig som säckindustrien samt säkerligen också lika nyttig för landet, denna industri är beroende af de pris, som den får betala för sina råvaror, och bland dessa ingå äfven säckar. Fabrikerna vilja gerna hålla prisen å sina fabrikat så låga som möjligt, och någon höjning i dessa pris har heller icke inträdt. Huru har detta varit möjligt? Jo, derigenom att det tullskydd af 25 öre per 100 kilogram, som dessa fabriker åtnjuta, beredt dem betydligt ökad omsättning. Men om nu en sådan pålaga kommer som tull å säckar, uppgående till 12 öre för säck, så blir följden den, att fabrikerna måste lägga denna tull på sina tillverkningar. Af den utredning, som motionärerna lemnat, framgår, att $1\frac{1}{2}$ à 2 millioner säckar, fylda med gödningsämnen, årligen importeras, och dessa säckar inkomma under alla förhållanden tullfritt. Herrar motionärer hafva icke begärt, att dessa säckar skulle beläggas med tull, men de hafva deremot begärt, att de inhemska gödningsämnesfabrikerna skola betala tull för sina säckar. Huruvida detta kan vara rätt och billigt, öfverlemnar jag åt den, som vill, att bedöma.

Här säges vidare, att importen af gamla säckar skulle hafva stigit så betydligt. Om man genomläser bevillningsutskottets utredning, framgår deraf icke något sådant, utan raka motsatsen. År 1898 importerades för 282,546 kronor, år 1899 för 268,547 kronor och år 1900 för 265,371 kronor. Häraf framgår, att importen minskats för hvarje år.

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

De säckar, som importeras, äro till tre fjerdedelar eller åtminstone till två tredjedelar sådana, som behöfvas för superfosfatindustrien, och för detta ändamål komma säckar att allt framgent få köpas från utlandet, der de kunna köpas för mindre än hälften af hvad liknande säckar kosta hos jutefabrikerna.

Nu har det blifvit invändt, att man kan begagna lättare och billigare säckar. Detta är icke förhållandet, ty 25 års erfarenhet har visat, att superfosfatfabrikerna måste begagna extra starka säckar; man kan icke begagna sådana af mindre vigt än 1,200 gram. Man har nog gjort försök med att begagna tunna säckar, men detta har medfört svårigheter, i det att säckarne brustit och varan spilts ut till förlust för köparen.

Det har vidare sagts, att man skulle kunna begagna mindre säckar och derigenom få ett billigare emballage. Men detta går icke; erfarenheten har i sådant afseende lemnat tydliga och klara bevis. Antag dock, att det förhölle sig så, att man kunde begagna lättare, tunnare och mindre säckar. Då måste man emellertid köpa äfven dessa från utlandet, der de kosta hälften så mycket, som om man skulle köpa dem inom landet, och dermed vore således intet vunnet. Men faktiskt behöfvas för detta ändamål särskildt starka säckar.

Det har vidare mycket vidlyftigt talats om, att de säckar, som importeras, skulle medföra smittämnen, och för att kunna bevisa detta har man låtit verkställa analyser. Beträffande dessa smittämnen, som man fruktar så mycket, behöfver jag blott åberopa hvad bevillningsutskottet redan har sagt, nemligen att faran icke minskas genom påläggande af tull. Och för öfrigt, om några smittämnen skulle inkomma till landet med dessa säckar, så följa de lika bra med de råämnen, som jutefabrikerna skola använda för sina säckar. Emellertid vill jag säga, med den erfarenhet jag har om dessa importerade säckar och hvilken icke är så liten — jag har sett och granskat dylika säckar mer än kanske någon annan i landet — att jag alltid funnit dem vara snygga och rena med undantag deraf, att i dem funnits kanske ett eller annat hvete- eller majskorn. Detta är också ganska naturligt, emedan dessa säckar komma hufvudsakligen från Argentina med hvete eller majs. Det är nya säckar, när de fyllas med hvetet eller majsen, och de komma i samma skick till Europa, hufvudsakligen till England, der de säljas i stora massor. Det enda, som gör, att de icke kunna användas till hvilket bruk som helst, är, att de äro försedda med stora, svarta eller röda stämplar och nummer eller dylikt. Då nu säckarne skola begagnas vid fabrikerna, vändas de helt enkelt, så att de få den vackraste sidan utåt, och der anbringa fabrikerna sin stämpel. Detta är den enda orenlighet, som finnes i säckarne.

Sjelfva säckväfnaden, skäfteväfnaden eller den s. k. twillen, har just den egenskapen, att den sida, som vändes inåt, kan stå emot

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

anfrätningar af superfosfatet, och detta gör, att säckarne hålla. Hvad deremot Hessianssäckar beträffar, måste de brista mycket snart.

Det har sagts, att i Tyskland dessa lätta säckar användas i stor utsträckning. Det är möjligt, att så sker, men der torde bland annat de korta afstånden göra, att säckarne icke hinna blifva synnerligen angripna. I Sverige måste vi deremot räkna med stora afstånd. Varorna måste forslas på jernväg, i fartyg och på vagn samt många gånger handteras, och derför måste säckarne vara starka. Beträffande både tjocklek, storlek och allt sådant är jag förvissad om att superfosfatfabrikerna hafva mycket större erfarenhet om hvad som behöfves än hvad någonsin väfverierna hafva. Hade superfosfatfabrikerna kunnat begagna sig af de goda råd, som jutefabrikerna vilja gifva dem om att använda tunnare vara, så hade det för länge sedan varit gjordt. Denna invändning eger derför icke den minsta betydelse.

Hvad smittämnena beträffar, förhåller det sig på alldeles samma sätt. Såsom bevis i detta afseende har man tagit ut några säckar ur partier om 4 à 600, och det har då visat sig, att de innehållit litet mjöl, litet socker, litet sand och en del växtfibrer. Herr Ekdahl påstår till och med, att det i dem funnits döda och lefvande individer vid namn *Acarus siro*. Farliga djur!

I alla fall måste det anses som undantag, om säckarne härutinnan gifva anledning till anmärkning; ty, såsom nämndt, de många hundratusentals säckar, som jag har sett, har jag alltid funnit vara tillfredsställande. Men att man bland 2, 4 à 600 säckar skall kunna söka ut någon säck, der det finnes rester af mjöl eller socker m. m., finner jag ganska naturligt, och vid en analys kommer det då att se förskräckligt ut. Men om man har kännedom om förhållandena vid tillverkning af gödningsämnen, vet man mycket väl, att dervid användas inga mjöl- eller sockersäckar eller åtminstone sådana i så ringa antal, att hvad härom yttrats helt och hållet bortfaller till sin kraft och verkan.

Det har sagts, att det skulle vara en vinst för superfosfatfabrikerna att hafva tunga säckar, derför att de sälja sin vara brutto pr netto. Detta är en alldeles origtig uppfattning, ty derigenom komme fabrikerna tvärtom att lida förlust. De få för sin vara endast 7 öre per kilogram, men för säckarne få de betala 30 öre per kilogram. Det skulle således vara fördelaktigt för dem att kunna hafva lättare säckar.

Vidare har påståtts, att Sverige skulle vara det enda land i Europa, der dylik användning af begagnade säckar förekommer. Detta synes mig dock vara ett påstående, som helt och hållet faller på sin egen orimlighet. Ty det är vi i Sverige, som köpa säckarne utifrån, från den stora marknaden i utlandet; det måste således finnas en marknad, der man köper dessa säckar.

Man har uppgifvit, att fabriken i Helsingborg skulle hafva från Hamburg inköpt en million säckar för 30 öre per styck. Det är

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

alldeles icke rigtigt, men påståendet kan gerna få stå qvar, isynnerhet som derigenom kan konstateras, att säckarne betalas med 30 öre per styck. Detta är ett påstående, som jag skall be att få taga fasta på. Det får således anses bevisadt, att fabrikerna betala 30 öre för dessa goda, starka säckar; för tunna säckar betalas ungefär hälften eller kanske två tredjedelar. Men hvad kosta nu icke svenska säckar? Jo, en svensk säck, lika god som dessa, som kosta 30 öre, kostar hos jutefabrikerna minst 68 öre, och med tull kommer priset kanske upp till 78 öre. Häraf bör tydligt och klart framgå, att jutefabrikerna omöjligen kunna hafva den ringaste fördel af att en tull af 10 à 12 öre åsättes brukade säckar. Ty derigenom skulle priset å dessa komma att stiga från 30 till 40 à 42 öre; men de svenska säckarne kosta redan nu 68 öre, och om den föreslagna tullen skulle införas, blefve de naturligtvis icke billigare utan dyrare, det ligger i sakens natur. Således böra jutefabrikerna se till, att de kunna få den begärda tullen tre gånger så stor eller också, något som synes framgå af deras resonnement, att totalt importförbud införes. Detta vore ju ett radikalmedel, men den nu ifrågasatta tullen hjelper icke.

Nu kommer jag till den vigtigaste frågan, till sjelfva kardinalfrågan. Gödningsämnesfabrikerna hafva förtjenat så mycket, säger man; särskildt fabriken i Helsingborg har förtjenat 6, 8 à 10, t. o. m. 20 procent. Detta är sant, men det har den icke förtjenat på superfosfattillverkningen. Tvärtom, denna tillverkning är icke någon lukrativ affär, den gifver en mycket ringa vinst. Detta kan man lätt bedöma med ledning af priset på aktier i andra superfosfatfabriker. Utdelningen å andra dylika fabriker har kanske med nöd uppgått till 5 procent, och aktierna hafva, oaktadt det gäller en gammal industri, icke öfverstigit pari. Men hvarför har då Helsingborgsfabriken gått med bättre förtjenst? Jo, först och främst derför, att den drifver en mycket stor handel med artificiella gödningsämnen, såsom Thomasmjöl, kalisalter, benmjöl m. m. Men dessutom har denna fabrik en annan resurs; den har nemligen egna grufvor, ur hvilka svafvel hemtas för tillverkning af svafvelsyra. Med hjelp af detta har Helsingborgsfabriken kunnat stå sig, men superfosfattillverkningen ensam skulle blifva mager kost att lefva på. Utom denna handel förekommer vid fabriken jemväl en annan industri, nemligen tillverkning af svafvelsyrad lerjord och alun samt koppar, och detta bidrager också att höja vinsten.

Såsom jag tror mig hafva visat, skulle den begärda tullen ingalunda blifva till gagn för juteindustrien. Och om nu Riksdagen beviljar densamma, hvad blir följden? Jo, att man till nästa Riksdag kommer in och klagar, att detta icke har hjelpt, utan att tullen måste höjas. Vidare kommer det att från superfosfatfabrikerna klagas öfver, att tullen som icke varit till gagn för jutefabrikerna, enär importen varit densamma som förut, deremot varit till skada för konsumenterna af superfosfat, enär superfosfatfabrikerna nödgats

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

att höja priset för sina afnämare, jordbrukarne. Derför kommer man att från detta håll yrka på tullens borttagande, under det att jutefabrikerna komma att yrka på tullens förhöjning. Och med detta yrkande komma de att fortfara, intill dess tullen bereder dem ett verkligt skydd, och det sker, såsom jag nämnde, först då den höjts till tre gånger det belopp, som nu är föreslaget.

För öfrigt synes det mig vara ett besynnerligt sätt att begära tull på gamla, förbrukade varor. Det är omöjligt för nya saker att konkurrera med gamla; det kan en hvar lätt förstå. Vill jag sälja gamla kläder, möbler eller vagnar, får jag ju icke hälften af de pris, som nya sådana betinga.

Emellertid står det jutefabrikerna lika fritt att förtjena penningar som t. ex. superfosfatfabriken i Helsingborg, genom att importera och drifva handel med dessa gamla säckar, som till deras förargelse äro så billiga. Detta är ju en verksamhet, som står dem öppen och af hvilken det vore skäl att begagna sig, likaväl som andra industrier få hjelpa upp sina inkomster genom att drifva handel med varor, som de icke sjelfva producera.

Hvad jag här anfört utgör tillräckligt skäl för mig att yrka afslag å motionerna och bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekdahl: Uti den af mig väckta motionen har tydligen anförts, i hvilket beklagligt läge juteindustrien för närvarande befinner sig. Jag vill nu, med åberopande af statistiken öfver fabriker och handtverk, anföra, att jutefabrikerna under å 1900 hade 1,579 arbetare samt ett tillverkningsvärde af 6,516,518 kronor, men att den för bevillning uppskattade inkomsten endast utgjorde 64,576 kronor eller mindre än 1 procent af tillverkningsvärdet. Fabrikernas antal är fyra, men af dessa är det en, som egentligen är en mycket storartad och väl renommerad linnefabrik och då den endast bedrifver juteindustrien som binäring och icke forcerar tillverkningen, så kan den hålla sig till de finare qvalitéerna, som lemna fördelaktigare priser än de gröfre varorna, och är det sålunda sannolikt, att af det ofvannämnda beskattade beloppet, 64,576 kronor, torde den hufvudsakliga delen hafva kommit på denna sistnämnda fabrik.

Den ärade talaren på skånebänken sade nyss, att motionären i Andra Kammaren uppgifvit i sin motion, att jutefabrikerna gått mycket bra. Detta är ett misstag af den ärade talaren; denna motionär har ej uppgifvit något sådant, utan endast refererat en motion från 1899 års riksdag, deruti sades, att dessa fabriker hittills i regeln gått bra.

Förhållandena sedan dess hafva mycket förändrats och, lika med hvad som nyss anfördes om år 1900, har resultatet i ifrågavarande rörelse äfven under det sista året varit mycket dåligt. Enligt erhållna upplysningar hafva fabrikerna nemligen dels gått med förlust, dels med så obetydlig vinst, att den icke ens räckt till nödiga afskrifningar för slitning af maskinerna. De trenne fabriker, som äro i

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

denna beklagliga belägenhet, anlades på grund af den år 1888 fastställda tullsatsen för juteväf af 10 öre per kg. Och anledningen, att de gått så dåligt, är först och främst den, att icke tullen i dess helhet tillämpats, utan så stora afdrag gjorts, i det tullfrihet för begagnade säckar och tullrestitution å importerad juteväf, använd som emballage vid export, medgifvits. Sedan tillkom mellanrikslagens upphäfvande. Fabrikerna hade förut i Norge afsättning för omkring 40 procent af sin tillverkning, hvilken afsättning naturligtvis gått dem till allra största delen ur händerna, och det sista slaget är nu den skarpa konkurrensen af uti Indien uppståndna stora väfverier, hvilka hafva alla naturliga fördelar för att kunna åstadkomma en billig produktion, råvara på platsen till lågt pris samt den billigaste tänkbara arbetskostnad, uppgående i medeltal till mindre än 50 öre per dag och arbetare.

Utskottet har utgått från antagandet, att medelpriset å tullfritt införda begagnade säckar skulle vara 30 öre, men tager man närmare reda på det vid tulldeklarationen uppgifna värdet å dylika säckar, förhåller det sig alldeles icke så. Enligt uppgifter för den stad, der den siste ärade talarens superfosfatfabrik är belägen, eller Helsingborg, infördes der under 1900 begagnade säckar till en qvantitet af 89,000 kg, men med åsatt värde af endast 9,200 kronor, hvaraf man finner att priset per kg eller säck endast skulle uppgå till $10^1/_3$ öre. Under sådana förhållanden och då ifrågavarande säckar, såsom utskottet uppgifver, antagas väga 1 à 1,2 kg per stycke, kan man beräkna dem till ungefär 3 gånger så många som utskottet antagit, och i stället för det af utskottet uppgifna antalet importerade säckar, anser jag således detta böra uppskattas till omkring 3 millioner. Skulle nu jutefabrikerna beredas tillfälle att öka sin tillverkning med det antal säckar som nu importeras, äfven med superfosfatsäckarne undantagna, och skulle dertill Riksdagen bifalla min framställning om att restitution af tullen å juteväf borttages, så är jag i motsats till utskottet förvissad, att detta skulle verka betydligt fördelaktigt för juteindustrien, som då hade all orsak att vara Riksdagen tacksam för det stöd Riksdagen derigenom gåfve densamma, och kunde då för fabrikerna anledning förefinnas att fortfarande bibehålla der anställde arbetare till samma betydliga antal som hittills.

Såsom föregående talaren här bredvid mig anförde, uppgår superfosfatfabrikernas tillverkningsvärde endast till hälften och arbetarepersonalens till tredjedelen af juteväffabrikernas. Men jemför man den för bevillning uppskattade inkomsten af dessa slag af tillverkningar, har den förra efter 1900 års statistiska uppgifter, och endast afseende vinsten af superfosfatfabrikernas tillverkning, utan afseende på den af talaren på skånebänken omförmälda inkomsten af grufdrift och annan med fabrikerna förbunden verksamhet, uppgått till 342,496 kronor eller 10 procent af tillverkningsvärdet. För juteindustrien har den uppskattade inkomsten, d. v. s. vinsten, åter utgjort endast 1 procent af tillverkningsvärdets hela belopp. Skulle

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

Riksdagen nu införa tull å begagnade säckar, komme möjligen derigenom att från superfosfatfabrikernas vinst afgå ungefär 42,000 kronor och återstå 300,000 kronor, en för dem utan tvifvel tillräcklig vinst, hvars minskning alldeles säkert icke skulle gifva anledning till superfosfatprisets höjande, hvilket ju för öfrigt icke bestämmes af de svenska fabrikanterna, utan genom konkurrensen med utländska fabriker, som ganska mycket låta sig representeras här i landet.

Jag tillåter mig för jemförelses skull äfven här lemna några statistiska uppgifter angående linne- och hampfabrikationen. Dess tillverkningsvärde utgjorde 1900 3,590,754 kronor och den uppskattade inkomsten 410,193 kronor, sålunda vinsten $11^1/_2$ procent af tillverkningsvärdet. Mot denna industri har bevillningsutskottet och Riksdagen visat sig mycket tillmötesgående. 1888 utgjorde tullen 19 öre per kg. År 1892 höjdes densamma till 25 öre och nu föreslås dess höjande med icke mindre än 60 procent af gällande tull till 40 öre, och der är likväl vinsten $11^1/_2$ procent å tillverkningsvärdet. Det är visserligen åberopadt att denna tull skulle gynna handslöjden, men de, som drifva handslöjd och skola köpa blektlingarn tror jag icke kunna konkurrera med de stora fabrikerna, hvilka sjelfva spinna och bleka sitt garn och följaktligen komma i åtnjutande af de fördelar, som genom den höjda tullen beredas. Man har sagt, att juteindustrien icke är en naturlig näring för vårt land, eftersom dess råämne icke här produceras, men detsamma kan sägas om såväl annan textilindustri som öfriga industrier, hvilka taga sina råämnen från utlandet. Det har visat sig, att juteindustrien sysselsätter flere arbetare än hamp- och linnefabrikerna och mer än tre gånger så många som superfosfatindustrien. Åtminstone borde den då, synes det mig, åtnjuta lika mycket omhuldande från statsmakternas sida som dessa.

Med hvad jag nu anfört har jag velat för kammaren framvisa det berättigade i den motion, som jag nu för tredje gången understält Riksdagens afgörande, och hoppas jag, att, äfven om den nu icke bifalles, det ej skall dröja länge, innan sådant sker, samt att bevillningsutskottet måtte få ögonen öppna äfven för de berättigade anspråk, som från denna näring framställas. Jag tillåter mig äfven uttala den önskan, att detta måtte ske så snart, att icke under tiden i verksamhet varande fabriker gått under, hvarigenom stora arbetareskaror skulle stå utan möjlighet till utkomst och det i rörelsen nedlagda kapitalet af öfver 6 millioner förloras.

Jag ber emellertid få förena mig i det förut gjorda yrkandet om bifall till de i ämnet afgifna motionerna.

Herr Cavalli: Jag befarar, att kammaren vid åhörandet af den förda diskussionen skall hafva fått den uppfattning, att frågan här icke gäller tull på »säckar, tydligen brukade och slitna», utan på segslitna sådana. Det oaktadt skall jag be att till hvad redan

anförts få lägga några ord, närmast i anledning af den sista ärade talarens yttrande.

Ifrågasatt tull å brukade och slitna säckar. (Forts.)

Jag får erinra om att frågan är gammal; den har undergått behandling i Riksdagen och dessförinnan i bevillningsutskottet redan många gånger. Bevillningsutskottet har det oaktadt äfven nu underkastat frågan en omfattande och fullständig undersökning. Det har hört alla parterna, representanter för både juteväfnadsindustrien och superfosfatfabrikationen samt afnämarne, och på grund häraf har utskottet framlagt det förslag till Riksdagens beslut som nu föreligger. För min del är jag äfven öfvertygad, att utskottet dervid kommit till rigtigt resultat. Det tillkommer nu kammaren att afgöra, om den vill följa utskottet eller reservanten. Till dessa sakupplysningar vill jag icke lägga något, utan hemställer för ty om bifall till bevillningsutskottets hemställan vid den föredragna punkten.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla de i ämnet väckta motionerna i den del, hvarom nu vore fråga.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Östberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemstält i punkten 1 af sitt betänkande n:o 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifallas de i ämnet väckta motionerna i den del, hvarom nu är fråga.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 35.

Ifrågasatt upphäfvande af bestämmelser om tullrestitution på juteväfnad.

Punkten 2.

Herr Almström: Liksom fyra andra ledamöter af bevillningsutskottet har jag afgifvit min reservation mot utskottets här fattade beslut. Den gemensamma reservationen gäller dock icke, hvad mig angår, den kläm, hvartill utskottet nu kommit, utan har jag blott velat påpeka, att med det omfång, hvartill pappersmasseproduktionen i Sverige nu kommit, torde det undantag, som i afseende å restitution af tull för jutevaror för åtskilliga år sedan gjordes, nu möjligen kunna bortfalla. Då vi under diskussionen i utskottet yttrade oss i denna rigtning, framhölls der, att dessa restitutionsstadganden i allmänhet antagligen vore föråldrade och behöfde undergå omarbetning för att lämpas efter inträdda förändrade förhållanden. Då jag för min del måste godkänna denna åsigt, har jag med min reservation endast velat uttala den förhoppningen att vid en blifvande granskning och omarbetning af restitutionsstadgandena någon fördel måtte kunna beredas juteindustrien. — Något yrkande har jag icke att göra.

Herr Ekdahl: Äfven vid två föregående riksdagar har jag tillåtit mig framställa förslag i detta ämne och ber nu få erinra derom, att 1900 års statistik uppgifver trämassefabrikationens till bevillning uppskattade inkomst till 2,027,842 kronor. Den lilla tullindring, som denna näring vid bifall till förevarande förslag skulle fråntagas, torde kanske uppgå till 27,000 kronor, och komme således samma näring att ändå på sin tillverkning hafva en behållning af 2 millioner kronor och torde detta äfven vara tillräckligt, helst man tänker sig att ifrågavarande rörelse hufvudsakligen beskattas på landet, der uppskattningen i allmänhet är låg och kanske uppgår till endast hälften af verkliga beloppet. Det är endast i Sverige en dylik restitution förekommer, och i Norge, som har mycket stor tillverkning af pappersmassa, få fabrikanterna betala full tullafgift på af dem använd väf, hvadan väl äfven i Sverige sådant borde kunna genomföras.

På grund af de skäl jag nu och i motionen anfört och i betraktande af jutefabrikationens tryckta läge ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till den af mig väckta motionen.

Herr Andersson, Axel Gustaf: I går kom mig, liksom jag förmodar äfven kammarens öfrige ledamöter, till handa en broschyr, kallad »I tolfte timmen», och undertecknad »Förenade svenska jutefabrikerna», deri det heter, att trämasseindustrien ej gjort invändning. Min afsigt är nu endast att söka något förmörka den ljusa bild af trämasseindustriens ekonomiska ställning, som framstälts i en annan broschyr från samma håll och som derefter herr Ekdahl användt i motiven till sin motion. Han åberopar vissa trämassebolags höga vinstutdelningar, men enligt min åsigt bevisa dessa höga

Ifrågasatt upphäfvande af bestämmelser om tullrestitution på juteväfnad. (Forts.)

utdelningar litet eller intet i afseende å trämasseindustriens bärkraft i allmänhet. I motiveringen uppräknas endast fyra trämassebolag af de största och äldsta, med fabriker för tillverkning af kemisk massa. Man kan åtminstone tänka sig, att de stora utdelningarne berott på förut, under konkurrensfriare tider afsatta fonder eller på råvarans hemtande hufvudsakligen från egna skogar, som ansetts tåla åsättandet af jemförelsevis låga stubböresafgifter, men vinsten blir då, delvis åtminstone, skogsvinst och icke fabriksvinst. Hade undersökningen sträckt sig till ett flertal trämassefabriker, mekaniska såväl som kemiska, är jag öfvertygad, att resultatet skulle blifvit ett annat. Jag har sjelf det icke allt för stora nöjet att vara delegare i en trämassefabrik, och en bland de större, der den årliga tillverkningen uppgår till cirka 15,000 tons. Denna fabrik lemnade för 1898 ingen utdelning, för 1899 2 $^{8}/_{10}$ % och för 1900 visserligen 15 %, men såsom bekant voro trämassepriserna då exceptionelt höga. Det torde hända, att trämassefabrikerna, om de beröfvas rätten till den ifrågavarande restitutionen, finna sig föranlåtna att söka ordna så, att någon större del af till export afsedd trämassa skeppas oemballerad, med risk att skadas. Förändringen skulle då tillskynda denna näringsgren skada utan att gagna den andra. Jag kan förstå om också icke alltid gilla tanken, att den inhemska konsumtionen i afseende å vissa varor genom tullar skall bindas vid den inhemska produktionen, men jag kan icke förstå, att en exportör, för att få rätt att utan risk exportera sin egen vara, skall tvingas att exportera äfven andras. — Jag ber att få yrka bifall till utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Östberg: Det förefaller mig litet märkvärdigt, då jag hör talas om att trämassefabrikationen icke skulle kunna bära den ökade utgift, som kunde blifva en följd deraf, att nu gällande restitution å exporteradt emballage upphäfdes. Jag vill erinra om, att icke en utan många gånger ifrågasatts att pålägga denna näring exporttull; det är ju klart, att denna mångdubbelt mer komme att drabba trämasseindustrien än den ökade utgift för emballage, som här ifrågasättes. När då förhållandet är sådant, synes det mig, att det enda af utskottet i dess betänkande anförda skälet för afslag å den gjorda framställningen icke är särdeles hållbart. Utskottet säger nemligen, att denna rätt till restitution är ett *undantagsstadgande*, och fäster uppmärksamheten på, att detta gjorts särskildt till förmån för trävaruindustrien. Då utskottet alltså säger, att stadgandet tillkommit i ändamål att bereda lättnad för denna industri, borde det finnas ett tryck, en tunga på densamma, som genom stadgandet behöfde aflyftas, men så är icke förhållandet, och då, enligt min mening, skäl icke finnes att bereda lättnad för denna industri, hvilken ju är en af vårt lands förnämsta, synas alla skäl hafva bortfallit för att fortfarande bibehålla denna undantagsförmån, hufvudsakligen till fördel för pappersmasseindustrien. Jag

Ifrågasatt upphäfvande af bestämmelser om tullrestitution på juteväfnad. (Forts.)

får derför i öfverensstämmelse med min reservation yrka bifall till motionen.

Herr Cavalli: Bevillningsutskottet har i denna grannlaga fråga haft att skilja mellan å ena sidan juteväfnadsindustrien och å andra sidan trä- och pappersmasseindustrien. Utskottet har dervid kommit till det slut, att de bestämmelser, som nu äro gifna, böra för närvarande bibehållas, under förmenande att skyddet mellan dessa näringar, i stort sedt, anses väl afvägdt.

Den förste talaren, som yttrade sig i denna fråga, framhöll deremot en punkt, som måhända kunde vara värd afseende. Han yttrade — och då jag ser, att herr finansministern är närvarande, skall jag be att för kammaren få meddela och särskildt fästa hans uppmärksamhet på — att inom bevillningsutskottet många röster höjde sig, uttalande den mening att en revision af tulltaxeunderrättelserna måhända borde ega rum, afseende en granskning af de bestämmelser, som gälla restitution i allmänhet, såväl reelt som formelt. Men äfven om detta behof kan föreligga, hvarpå herr statsrådet tvifvelsutan har sin uppmärksamhet i alla fall rigtad, är det derför icke sagdt, att man nu bör bryta ut denna enda punkt och derom fatta beslut. Af hvad den förste talaren yttrade framgick, att icke heller han ansåg sig kunna gå längre än att denna punkt borde revideras i sammanhang med de öfriga.

Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen, som återtagit ledningen af förhandlingarna, jemlikt de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemstält samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna i den del, hvarom nu vore fråga; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 5 och 7 innevarande mars bordlagda betänkande n:o 15, i anledning af väckt motion om ändring i tullsatserna för vissa slag af väfnader, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemstält.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 5 och 7 i denna månad bordlagda memorial n:o 4, om användande af bankovinsten för år 1901, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 5 och 7 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 24, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten.

Herr Rodhe: Man skulle ju kunna säga, att, såsom utskottets förslag jemte dess motivering är affattadt, det skulle kunna tillfredsställa både vännerna och motståndarne till den lagändring, som här nu åter ifrågasättes. Hvilken åsigt man än må hysa om denna lagändring, skulle man ju kunna vara med om att begära en undersökning, som till äfventyrs skulle kunna hafva till resultat, att lagändringen befinnes olämplig. För min del kan jag icke gilla ett sådant resonnement. Jag håller före, att man icke bör vara med om att besvära Kongl. Maj:t med skrifvelser, derest man icke har det syftet att vilja främja den sak, hvarom skrifvelsen handlar. Jag är mot saken i fråga och är derför också mot skrifvelsen. Jag står således i denna fråga på samma ståndpunkt, som jag intagit föregående riksdagar. Att utförligt upprepa de skäl, som bestämt mig för att intaga denna ståndpunkt, torde vara obehöfligt och torde också vara ogrannlaga, då de så nyligen som under föregående riksdag blifvit af flere talare vidlyftigt utvecklade. Kunde man genom den föreslagna utsträckningen i presternas ansökningsrätt bereda dem större befordringsmöjlighet, då vore detta en fördel, som jag af innersta hjerta skulle önska dem; men det är svårt att inse, huru en sådan fördel skulle genom en sådan rätts beviljande kunna vinnas, då ju icke antalet platser ökas i förhållande till antalet sökande. Hvad som framför allt synes mig göra den föreslagna utsträckningen i ansökningsrätten oantaglig, det är den valordning, som är gällande för vår kyrka och om hvars förändring man icke lärer kunna hysa några förhoppningar. Vore tillsättandet af presterliga tjenster såsom i våra grannländer lagdt i regeringens händer, då skulle man hafva mindre att anmärka mot en utsträckning af ansökningsrätten, men då församlingarna hafva rösträtt, hvilket förutsätter, att prof inför församlingen skall af sökanden aflägga, torde förslaget kunna anses vara outförbart. Skall en sådan rätt gifvas åt presterna, bör man väl ställa så till, att de verkligen kunna begagna sig af denna rätt, hvilket, så framt skyldigheten att aflägga prof qvarstår, tydligen är omöjligt på grund af vårt lands ofantliga utsträckning.

För öfrigt synes det mig, att, i fall denna rätt skulle beviljas åt presterskapet, det skulle blifva betydligt svårt, om icke omöjligt, att beräkna huru många presterliga krafter, som behöfdes för den presterliga verksamheten inom hvarje stift. Det åligger nemligen biskoparna att se till, att icke flera prestmän vigas, än som kunna vinna anställning. En sådan beräkning skulle på grund af inflyttning från eller utflyttning till andra stift kunna blifva helt enkelt omöjlig.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

För sträfvandena att bereda presterna likställighet i afseende å ansökning med andra embetsmän ligger nog ofta till grund en missuppfattning, ett förbiseende af den alldeles egendomliga arten af den presterliga verksamheten, hvilken kräfver för sitt rätta utöfvande helt andra personliga betingelser än vanlig embetsmannaduglighet, och för att kunna bedöma utöfvarne af denna verksamhet, kräfves derför också en personlig kännedom, som icke lärer kunna ersättas genom de upplysningar, som vinnas blott af ansökningshandlingarna.

Jag fruktar, att om förslaget blefve lag, skulle just denna brist på personlig kännedom ofta kunna hafva till följd, att för embetet mindre väl qvalificerade personer erhölle befordran framför de bättre qvalificerade.

Jag skall inskränka mig till att erinra om de nu anförda skälen för bibehållande af den nuvarande anordningen och anhåller att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Sjöcrona: Det har hos mig väckt en viss förvåning, att detta förslag om ändring i den gällande lagen nu för tredje riksdagen å rad framkommit; och det skulle hos mig väcka ännu större förvåning, om ledamöter af denna kammare, som förut motsatt sig en åtgärd i denna rigtning, skulle känna sig, såsom jag tror vara fallet med en och annan, benägna för att gå med på lagutskottets föreslagna skrifvelse, om jag icke för detta hade en förklaringsgrund, till hvilken jag skall be att sedan få återkomma.

Jag har rätt mycket varit tillsammans med prester, särskildt inom den ort, der jag har mitt verksamhetsområde, och jag har åtskilliga gånger deltagit i deras s. k. kontraktsmöten. Jag har varit ledamot af icke mindre än fyra kyrkomöten, der man, såsom herrarne hafva sig bekant, under mera än en månads tid dagligen är tillsammans med ett trettiotal prester från alla delar af riket, men jag har aldrig försport, att hos det svenska presterskapet förefinnes någon önskan — och i hvarje fall åtminstone icke någon mera allmänt utbredd önskan — om en sådan lagändring, som här blifvit ifrågasatt. Det kan ju vara möjligt, att sådan önskan ändå finnes hos åtskilliga, men i våra dagar brukar man ganska allmänt gifva uttryck åt sådana önskningar genom petitioner; och vill man icke begagna den utvägen, inför man artiklar i tidningarna; men så vidt jag vet, har något sådant icke förekommit. Jag anser, att man således bör kunna utgå från den förutsättningen, att presterskapet sjelft icke önskar denna förändring. Är den då så nödvändig för församligen eller för det allmänna? Det kan jag för min del icke heller finna. Om genom denna lagändring tillfälle beredes för en mycket framstående och duglig prestman, exempelvis inom Visby stift, att kunna få transport till ett pastorat, exempelvis i Skåne, kan det ju hända, att han blir en mycket bra prest i den skånska församlingen, och denna församling gör då en mycket god vinst,

men då gör församlingen inom Visby stift en lika stor förlust, och jag kan icke finna annat, än att det ena motväger det andra, och att det allmännas intresse i stort sedt icke främjas genom en sådan lag.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

Nu skulle man kunna tro, att den gällande lagen innebure en oberättigad förmån för presterskapet. Men det är alldeles uppenbart, att så icke heller är förhållandet. Om under en viss tidsperiod det finnes utsigt till många ledigheter inom ett stift, är det onekligen en fördel för de obefordrade presterna der att, utan konkurrens från andra stift, kunna få befordran inom sitt stift. Under en annan tidsperiod finnes det goda utsigter till befordran inom ett annat stift, men då äro det förra stiftets prester utestängda från att söka inom det senare, och derigenom uppväger det ena det andra. Inom hvarje stift fins det både goda och dåliga pastorat i afseende på inkomsterna; och skulle möjligen det vara förhållandet, att de inom ett stift äro företrädesvis goda, kommer väl det nu pågående arbetet med löneregleringen för presterna att i väsentlig mån afhjelpa detta förhållande. Det är det enda afseende, hvaruti detta arbete, såvidt jag kan förstå, kan inverka på denna fråga och således utgöra ett skäl mot skrifvelsen. Lagutskottet har antydt, att det skulle kunna utgöra skäl för skrifvelsen, men det saknar jag förmåga att inse.

Hvad motionären från Hallands län angår, så, att döma af hans anförande vid sista riksdagen, synes han åstunda att genom denna lagförändring kunna få in prester till Göteborgs stift, som skulle vara mera efter hans sinne. Jag lemnar derhän, om det komme att lyckas, men i hvarje fall är det icke sagdt, att dessa prester skulle blifva efter församlingarnas och Göteborgs stifts sinne, och då tror jag icke, att Första Kammaren skall kunna tillmäta motionärens syftemål någon afgörande betydelse vid denna frågas bedömande. Nej, det enda skäl, som har något slags skenbar vigt, skulle vara detta, att då det i vårt land är en allmän regel, att kompetenta personer äro berättigade att söka öfver hela riket, så borde denna regel tillämpas äfven i afseende på presterskapet. Jag vill visst icke på minsta vis bestrida rigtigheten af denna allmänna regel, för så vidt den angår andra än prester; men denna regel tål nog, liksom alla andra regler, vid undantag. En mycket duglig och kunnig jurist, som är född och uppfödd i Skåne och aldrig tjenstgjort annat än under skånska hofrätten, kan vara mycket bra, men passar icke alltid till domare i de nordligare länen. Samma förhållande är det med landsstatstjenstemännen, och hvad särskildt angår Kopparbergs län, lära förhållandena der vara sådana, att man kan vara en mycket duglig häradsskrifvarekandidat, men icke passa till sådan tjenst i det länet. En af mina häradsskrifvarekandidater i Skaraborgs län fick verkligen befordran till ett fögderi i Kopparbergs län, men det dröjde icke längre än ett par år, förrän han sökte sig derifrån. Det är nära nog exempellöst, att en länsman blir befordrad, som icke fått sin uppfostran inom det län, tjensten tillhör.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

I sådana fall kan emellertid Kongl. Maj:t eller den myndighet, som har att tillsätta tjensten, taga sådana saker i öfvervägande och se till för hvarje tjenst, att den blir besatt med den för tillfället lämpligaste och bäste, men så är icke förhållandet i afseende på tillsättandet af presterliga tjenster. Det har den föregående talaren redan påpekat, och det blef med mycken styrka framhållet under sistlidet års debatt i detta ämne. Så länge församlingarna genom sin valrätt utöfva afgörande inflytande vid tillsättandet af de presterliga tjensterna, kan man icke vara säker på att vid tillsättningen behörig hänsyn verkligen tages till hvilken är den lämpligaste. Man må nu hafva hvilka åsigter som helst i religiösa ämnen, rörande statskyrkan och dess prester, så måste man väl ändock medgifva, att det är helt andra hänsyn, som böra göras gällande vid befordring af prester än vid afgörande af andra befordringsärenden. Det har blifvit af föregående talare och af flere talare vid förra riksdagars debatter så fullständigt ådagalagdt, att jag icke behöfver vidare uppehålla mig dervid. Men är nu detta rigtigt, förfaller också hela grunden för detta skäl, att man skall för likformighetens skull införa rätt för prester att söka öfver hela riket.

Jag har nu yttrat mig om de förmenta och som mig synes icke förefintliga förmåner af att få denna lagförändring. Nu skall jag be att få tala litet om olägenheterna deraf, och i detta hänseende kan jag icke åstadkomma något mera kort och bestämdt än att återgifva hvad 1868 års kyrkomöte skref i denna fråga. Efter att hafva lemnat sitt samtycke med afseende på den egentliga indigenatsrättens upphäfvande, d. v. s. skyldigheten för alla prestmän att låta prestviga sig i det stift, der de äro födda, yttrar kyrkomötet följande: »I fråga åter om Riksdagens åsigt, att 'önskvärdt vore, det rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket kunde hvarje prest medgifvas utan hänsyn till hvilket stift han tillhörde', måste kyrkomötet, som genom tillstyrkande af valfrihet vid prestens inträde i embetet sökt undanrödja indigenatsrättens orättvisa, fästa uppmärksamheten derpå, att det hvarken för presten eller församlingsvården kan vara gagneligt, att för presterskapet i allmänhet utsigter öppnas till presterlig befordran inom ett alltför stort område, alldenstund derigenom utan tvifvel transportsökandet skulle blifva vida allmännare, än hvad nu är händelsen; att, då här icke är fråga om församlingarnes kallelserätt, utan om presternas ansökningsrätt, genom rättigheten att söka prestsysslor öfver hela riket, fördelarne för presterskapet i sjelfva verket icke blefve större än för närvarande, enär vid hvarje lägenhet ansökningarna, om de varda från hela riket tillåtna, skulle blifva i samma mån talrikare; att den vigtiga kontinuiteten uti uppsigten från stiftstyrelsernas sida öfver prestens lära och lefverne skulle i väsentlig mån rubbas och i följd häraf samma styrelser komma att sakna den närmare personliga kännedom om presterskapet, hvilken, genom föreskriften att vid förslags upprättande afseende skall fästas vid personernas nit och försigtighet i embetets

handhafvande, är af så synnerlig vigt och betydelse; samt slutligen att derigenom grunden för hela den närvarande stiftsindelningen blefve rubbad och församlingarne möjligen kunde komma att till stor del betjenas af församlingslärare, hvilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden; med afseende på hvilka olägenheter, de der icke torde motvägas af några synnerliga fördelar hvarken för församlingarne eller presterskapet, kyrkomötet i underdånighet förklarar sig icke kunna lemna sitt samtycke till upphäfvande af jus indigenatus, såvidt dermed afses medgifvande för hvarje prestman att söka prestsysslor öfver hela riket.» Detta synes mig vara mycket uttömmande och öfvertygande. Der talas om transportsökande, och dermed äro vi inne på en synpunkt, som synes mig här böra särskildt framhållas, och det är den: är tjensten till för tjenstemannens skull eller är det tvärtom, att tjenstemannen är till för tjenstens skull? Jag antager, att både i denna kammare och i Andra Kammaren den senare åsigten gör sig gällande och är den rätta. I allt måste fasthållas vid det, att tjenstemannen är till för tjenstens skull och icke tvärtom. Skulle nu den ifrågasatta lagförändringen komma till stånd, är det alldeles gifvet, att transportsökandet skulle komma att taga ofantligt stor omfattning, mycket större omfattning än det redan har, och efter min åsigt är transportsökandet redan alldeles för stort. Det finnes i mitt län en kyrkoherde, som för 22 år sedan hade ett pastorat inom Skaraborgs län. Kort derefter blef han, på egen ansökan förstås, transporterad till ett pastorat i Elfsborgs län, fastän i Skara stift. Några år derefter blef han transporterad till ett pastorat inom Skaraborgs län, och nu är han ytterligare transporterad till det tredje pastoratet i Skaraborgs län. Han har således under denna tid fyra gånger bytt om pastorat. Jag klandrar honom visst icke derför, han har stor familj och behöfde derför bättre inkomster, men icke kan man väl ändå säga, att det är nyttigt för församlingen och lämpligt, att en person på detta vis ambulerar från den ena likartade tjensten till den andra.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

Nu komma vi till lagutskottets förslag. Det är ju mycket försigtigt affattadt, och mången, som är alldeles bestämd motståndare till den ifrågasatta lagändringen, skulle kanske, såsom förut antydts, vilja gå med på skrifvelsen, emedan han resonerar så, att man må gerna gå till Konungen med begäran om en utredning; det skall då tydligen komma att visa sig, att denna lagändring icke kan eller bör komma i fråga, och det är just det man önskar. Men för min del kan jag icke vara med om något sådant, ty anser jag icke en lagändring önskvärd, kan jag icke anse det vara rätt att besvära Kongl Maj:t med en skrifvelse och deraf följande utlåtanden af alla myndigheter o. s. v. Och för öfrigt, tro herrarne, att kyrkomötet kommer att hafva någon annan åsigt än den, som uttalades 1868? Det tror icke jag. Tro herrarne, att domkapitlen komma att allmänt tillstyrka förslaget? Det tror jag icke heller. Det är mycket liten utsigt till att denna skrifvelse skulle leda till det resultat, som

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

motionären önskat, och då, såsom jag förut vid föregående tillfällen tillåtit mig yttra, jag anser, att man icke bör i onödan besvära Kongl Maj:t med skrifvelser, skall jag tillåta mig yrka afslag å lagutskottets förevarande betänkande.

Herr Almén: Om den nu ifrågasatta lagförändringen kommer till stånd, skall det utan tvifvel icke dröja länge förr än, då ett godt pastorat är ledigt, sökande dertill skola anmäla sig från vidt skilda delar af Sveriges rike. I regeln torde äfven då tjensteåldern komma att få stort inflytande på förslaget; sedan skola de sökande, som uppförts på förslag, aflägga profpredikan, och efter detta skall församlingen i sin tur afgifva sin röst i enlighet med sina önskningar. Hvad har församlingen dervid att rätta sig efter? De sökandes lärdom förstår icke församlingen, förmågan att predika får man antaga, att församlingen kan bedöma, men skall församlingen kunna afgifva sin röst, med anspråk på att den skall vinna behörigt afseende, endast på grund af en vältalig eller välljudande predikan? Nej, församlingen behöfver veta något mera om den sökande och hafva möjlighet att förskaffa sig kännedom om hans lära och lefverne. Detta går för sig, så länge han tillhör det stift, der han har sin indigenatsrätt; men huru skall församlingen få kännedom om sökande från aflägsna delar af riket, om exempelvis en prestman från Norrbotten söker ett pastorat i Skåne eller omvändt? Den kan icke få denna kännedom, och då församlingen afgifver sin röst, får detta derför föga värde mot hvad det nu har. Min öfvertygelse är, att församlingarnas inflytande på prestvalen genom en förändring sådan som den nu ifrågasatta kommer att, om icke borttagas, åtminstone högst betydligt minskas; och detta är, synes det mig, beklagligt, ty jag anser det vara af stor vigt, att församlingen får hafva sin röst med vid tillsättande af prest. Tag bort indigenatsrätten, och jag tror, att vi då skola få det mycket sämre än hittills, ty dermed skall äfven församlingens inflytande på de presterliga tjensternas tillsättande minskas.

I likhet med den föregående talaren tillåter jag mig derför att yrka afslag.

Herr Törner: Då herr Redelii motion vid föregående riksdag behandlades, uttalade jag mig för herr Tryggers reservation, hvilken sammanföll med herr von Möllers motion i år. Att nu upprepa de skäl, jag då anförde, skall jag icke trötta kammaren med, och jag har derför begärt ordet endast för att i någon mån bemöta hvad af de närmast föregående talarne yttrats.

Den förste talaren sade, att om man genom att gifva sitt bifall till denna motion skulle kunna bereda presterskapet större befordringsmöjlighet, vore det bra, och då skulle han vilja ansluta sig till motionen. Den förste talaren gifver således genom detta yttrande på hand, att om några fördelar kunde förskaffas åt presterskapet,

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

skulle han icke hafva något emot detta. Men samme talare underlät att vidröra en fördel, som skulle kunna blifva en följd af bifall till herr von Möllers motion, och det är den fördelen, att en del prester, som nu tillhöra i ekonomiskt afseende, d. v. s. hvad prestens inkomster beträffar, dåligt lottade stift, derigenom skulle få utsigt att få pastorat inom stift, der bättre ekonomisk ställning skulle kunna åt dem beredas. Detta anser jag för min del vara för presterna en stor och beaktansvärd fördel. Det låter så vackert att säga, att presten är en andans man, för honom skall kallet vara hufvudsaken, han skall lefva för ordet och hufvudsakligen tänka derpå. Men presten är väl en menniska han ock, med materiella behof. Han måste väl också tänka på att kunna skaffa sig en sådan ekonomisk ställning, att han skall kunna bereda uppfostran åt sin familj. Såsom det nu är ställdt i en del stift, är detta der ofta nästan omöjligt. Det finnes åtskilliga gäll, der pastor är så dåligt aflönad, att han icke kan skaffa sina barn en sådan uppfostran, som önskvärdt vore med hänsyn till hans egen sociala ställning. Jag tror således, att genom ett borttagande af indigenatsrätten, så att hvar och en prestman finge söka presterlig befattning i hvilken del af riket som helst, denna fördel skulle vinnas och på samma gång den prestbrist, som nu är rådande inom en del stift, undanrödjas. Det är gifvet, att de, som gifva sig in på den presterliga banan, undvika att söka indigenatsrätt i stift, som äro dåliga; de gå in i stift, der bättre framtid hägrar för dem, hvaraf följer, att pastorer i sådana stift lättare få biträden än i de dåliga stiften, der 70- och 80-åringar mången gång få vara utan hjelp. Detta tycker jag är en mycket vigtig sak.

Den förste talaren anförde vidare, att om motionen vunne bifall och Kongl. Maj:t skulle reflektera öfver den och fatta beslut i den anda motionen går, skulle vid förslags upprättande till en presterlig syssla den personliga kännedomen om de sökande icke kunna vinnas. Det är sant, att den personliga kännedomen icke kan vinnas så lätt och så distinkt, som när presten befinner sig inom det stift, der tjensten sökes. Men jag kan icke finna, att det är något hinder för ett främmande stift att få kännedom om prestens personliga egenskaper genom intyg från det domkapitel, under hvilket han förut sorterat; detta skulle mycket väl kunna gå för sig. Jag anser således detta hinder icke hafva någon betydelse.

Den följande talaren sade, att det skulle vara förvånansvärdt, om någon af kammarens ledamöter i år skulle ändra åsigt i denna fråga. Det är väl icke så förvånansvärdt, att, om jag haft en åsigt ena året, jag på grund af erhållna upplysningar förändrar denna åsigt ett följande år. Jag behöfver väl icke vara bunden under flera följande år af den åsigt jag haft ett år. Tvärtom anser jag det rätt, att man, om man begått ett misstag, ändrar åsigt. Således skulle det låta tänka sig, att någon, som i fjor var emot motionen, i år vore för densamma och tvärtom.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

Samme talare yttrade vidare, att presterskapet sjelf icke önskade denna förändring. Nej, icke i de bättre stiften, men i Vexiö stift och många andra skulle de med tacksamhet gå in på detta och vilja komma i åtnjutande af de förmåner, som blefve följden af ett bifall till herr von Möllers motion. Att de icke skrifvit derom i tidningarne, tycker jag är en förtjenst; det är i allmänhet icke vackert att se prester skrifva en hop stridsartiklar i tidningarne.

Vidare sade talaren, att det vore samma förhållande med presterna som med juristerna; en jurist, som tjenstgjort i Skåne, skulle icke vara lämplig att tjenstgöra såsom domare under en annan hofrätt. Jag är ju icke jurist, så att jag vågar icke bedöma denna invändning. Men jag kan icke tänka mig, att den, som är en duglig jurist och domare inom en domsaga, icke skulle vara duglig att sköta en domsaga äfven på ett annat ställe.

Slutligen sade samme talare, att följden skulle blifva ett lifligt transportsökande. Det kan ju hända. Dock tror jag icke, att det skulle blifva värre i detta hänseende än inom det stift den ärade talaren nämnde, nemligen Skara stift, der en pastor sökt transport 4 gånger. Jag tror, att den, som fått ett godt pastorat t. ex. i Norrland, tänker sig noga för, innan han söker transport exempelvis till Skåne. Men om en prest söker transport, klandrar jag honom icke derför; äfven en prest kan hafva rätt att få det bättre.

Till sist sade talaren, att församlingen bör känna något om de sökande. Denna kännedom får den utaf handlingarne till förslaget.

Jag tillåter mig yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr von Möller: Jag kan icke neka till att detta tal om transportsökandet både förvånat och oangenämt berört mig. Jag trodde icke, att vi skulle behöfva återkomma till detta skäl, som fick ett temligen skarpt bemötande vid slutet af förra årets diskussion. Jag hör nu, att det icke endast är prester, utan äfven laici inom kammaren, hvilka hafva den egendomliga tanken om det svenska presterskapet, att det skulle komma att »resa som profryttare» på jagt efter feta pastorat, ett yttrande dess märkligare, som det fäldes af f. d. biskopen i Vesterås, numera biskop i Lund. För min del tror jag, att, äfven om en och annan gång en prestman söker transport upprepade gånger, detta dock är *undantag;* jag hoppas och *tror*, att det icke kan betraktas som regel eller något bevisande. Från motståndarnes sida hafva framförts skäl ur synpunkten af den presterliga fördelen. Jag tror, att, såsom föregående talare redan påpekat, äfven inom presterskapet olika meningar råda om denna sak; vi skola komma i håg, att motionären från två föregående år var prest, likasom motionären från Andra Kammaren i år. Sjelf har jag mottagit en hel mängd bref, i hvilka man med sympati förordat motionen; jag har fått utdrag af Vesterås stifts prestsällskaps förhandlingar, hvilket på samma sätt uttalat sig för en förändring i den rigtning jag föreslagit.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

Men det finnes äfven en annan synpunkt, nemligen församlingarnes intresse och bästa, och det är med hänsyn härtill som jag ur diskussionen 1900 upptagit det skäl jag användt i motiveringen till min motion. Min högt värderade dåvarande granne nämnde vid detta tillfälle, att om detta förslag blefve lag, skulle en mindre rikt begåfvad prestman antagligen icke vinna befordran. Mine herrar, *är det så*, har han rätt, så vågar jag påstå, att då hafva vi deruti det *allra kraftigaste skäl* att *bifalla utskottets hemställan*. Jag förstår icke, att då man på alla möjliga andra områden försöker skaffa sig eliten icke blott af godhet, utan af *intelligens*, skulle man här afslå ett lagförslag derför, att genom dess antagande de *mindre begåfvade icke* skulle blifva befordrade. Jag måste erkänna, att jag icke förstår en dylik motivering. Naturligtvis finnas på alla områden både goda och dåliga, intelligenta och enfaldiga menniskor. Men på det kyrkliga området tillkommer dessutom ett tredje slag; det är personer, som så att säga hafva katalogiserat sitt förnuft; de hafva ett förnuft, som de använda för det dagliga lifvet, ett för affärer o. s. v. samt ett, som kommer till användning, då det är fråga om religiösa eller kyrkliga frågor. Det blir ett *våldförande af förnuftet i religiösa saker*, och jag förstår icke, att en dylik manipulation skall vara behöflig, långt mindre gagnelig. Jag anser, att man i fråga om religionen må ha rätt att använda samma slags förnuft okränkt, som användes under lifvets öfriga förhållanden. Må vi komma i håg det språket: »I skolen vara snälle såsom ormar och enfaldige såsom dufvor.» Der säger mästaren sjelf: I skolen vara *gode och förnuftige*. Dessa fraktioner på det kyrkliga gebitet, der man genom att böja sig under dogm-oket gör våld på förnuftet, anser jag icke vara till någon välsignelse för kyrkan eller församlingarne, tvärt om. I stället för att gå framåt på reformationens väg till högre utveckling i evangelisk frihet, är man i vissa fall, såsom professor Harnack påpekar i sin »Kristendomens väsende», på väg att i stället utsätta de lutherska kyrkorna för faran af att katoliceras, icke så, att de blifva påfliga, utan att de blifva lag-, dogm- och ceremonikyrkor. Detta är en sak, jag icke vill vara med om.

Detta gäller icke uteslutande Göteborgs stift, så mycket kan jag säga med anledning af herr Sjöcronas yttrande, äfven andra trakter finnas i vårt land, der den s. k. schartauanismen är förherskande. Under sistlidna år utkom en broschyr »Om schartauanismen i lära och lefverne», hvilken väckt ett visst uppseende. Broschyrförfattaren kallar schartauanismen en *sekt*, och jag är benägen att gifva honom rätt deruti, då den i åtskilliga punkter väsentligt afviker från statskyrkans lära, så t. ex. genom att ansluta sig till Augustini predestinationslära, genom dess uppfattning af bigten, bindenyckeln, dess fariseiska tolkning af sabbatsbudet o. s. v. Synnerligen karakteristisk för rigtningen är dess schematiska uppställning af den s. k. »nådens ordning», som den klassificerar och uppdelar i det oändliga, så t. ex. vid en af nådeverkningarne, den s. k. uppväckelsen med

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

sju olika *känslor* och *sex* särskilda *tecken* att nåderörelsen egt rum. Många af schartauanska presterna utmärka sig, såsom jag äfven förra året hade äran säga, i sitt enskilda lif som goda och förträffliga menniskor, men ex cathedra representera de tyvärr en kulturfiendtlig och högst intolerant rigtning, hvarpå jag skall anhålla att få gifva ett par bevis. Jag har här i min hand en tryckt redogörelse angående barnmorskemötet i Göteborg 1901, dervid af ett par qvinliga talare lemnades upplysningar, huruledes en del prester ginge till väga, då hos dem anmäldes barn, födda af okända mödrar. Dervid omtalades bland annat, att sedan vid ett tillfälle presten infunnit sig för att döpa, höll han ett dundrande strafftal till både barnmorskan och modren, som, för att skydda sitt inkognito, låg med bindel för ansigtet, hvarefter presten, då den förra för ett ögonblick lemnade rummet, gick fram till sängen och *ref bindeln från den sjukas ansigte.*

Såsom bevis på huru schartauanerna uppträda emot den moderna bibelkritiken hänvisar jag till det bekanta förslaget om inrättande af *prestseminarier* äfvensom till den predikan, hvarmed Göteborgs prestsällskaps möte 1901 öppnades af en mot den vetenskapliga bibelkritiken afvogt sinnad prestman. Deri förekom följande passus: »den som tager något från detta ord, från honom skall ock Gud taga hans arfvedel samt plåga honom i eviga tider med *eld och svafvel i englarnes och de heliges åsyn.*»

Jag måste på grund af den långt framskridna tiden förbigå en del saker, som skulle kunna vara af kulturhistoriskt intresse, men jag kan icke underlåta att påpeka ett yttrande af en högt stående prestman till en intervieware från tidningen »Dagen» rörande schartauanismen. Hans yttrande återfinnes i »Dagen» den 2 mars 1901. Orden föllo så: »Jag måste som min åsigt uttala, att de schartauanska presterna, tagna som en helhet, utgöra den *yppersta delen af vår kyrkas presterskap.*» Jag vågar inlägga en allvarlig protest mot ett dylikt omdöme, af hvilket hela det öfriga svenska presterskapet måste känna sig djupt såradt. Jag tviflar på att vår kyrkas prester, om de finge säga sitt ord i saken, skulle biträda en sådan uppfattning.

Då jag hyser den uppfattning, att de schartauanska prestmännens befordringsmöjlighet genom ett bifall till utskottets utlåtande skulle i väsentlig grad minskas, anhåller jag äfven af denna anledning vördsamt, att kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Billing: Jag skulle anse det oförsynt, om jag inför kammaren besvarade den siste talarens yttrande, och vill derför inskränka mig till att uttrycka min beundran för talmannens välvilja att låta honom här tala om allehanda och mångahanda saker, hvilka helt visst ligga utanför den föreliggande frågan.

Jag vänder mig till lagutskottets utlåtande, hvilket ådagalägger ett synnerligen välvilligt tillmötesgående mot båda de rigtningar, hvilka i det nu ifrågavarande ärendet vid föregående riksdagar sökt

göra sig gällande, och jag är tacksam för det tillmötesgående, som visats särskildt emot mig och den mening jag inom Riksdagen upprepade gånger uttalat. Utskottsbetänkandet ådagalägger vidare, att inom utskottet funnits många olika meningar i detta ärende, och den, som någorlunda kan läsa innantill ett utskottsbetänkande, finner snart, att här föreligger en kompromiss och att inom utskottet funnits åtskilliga, hvilka varit alldeles afgjordt emot den föreslagna lagförändringen, men som för att få frågan bort från föredragningslistan velat gå med på en skrifvelse i ämnet. Utskottsbetänkandet angifver vidare, att utskottet finner det vara icke blott möjligt, utan ganska antagligt, att, om en undersökning sådan som den föreslagna kommer till stånd, resultatet utaf densamma kan blifva, att man finner den föreslagna lagförändringen icke böra vidtagas, att den skall visa sig stöta på så stora svårigheter och olägenheter, att de, hvilka nu yrka på en förändring, kanske då blifva ganska villiga att afstå från fordran på densamma. Det förekommer mig, som om, när jag säger detta, jag skulle utlägga lagutskottets betänkande rigtigt, och att det derför är en alldeles origtig uppfattning af lagutskottets ståndpunkt, om man anser, att utskottet nu skulle vara öfvertygadt om lämpligheten af den s. k. indigenatsrättens upphäfvande. Utskottet lär väl hållit före, att, med hänsyn till allehanda funderingar från olika håll, en saklig utredning icke vore ur vägen.

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

Då det väckts upprepade motioner i detta ämne och då det förekommit åtskilligt derom i tidningspressen — det är nemligen icke så, att ej pressen uttalat sig i denna fråga — samt då under diskussionen i kamrarne mycket talats om de skäl, som skulle tala för den föreslagna förändringen, har jag icke kunnat undgå att inom mig sjelf anmärka det förunderliga derutinnan, att de, hvilka ifra för den föreslagna lagförändringen, med sin blick stannat vid några små förmåner, som skulle vinnas, vid några individuella önskningar, som man skulle tillmötesgå, men underlåtit att se, hvilken ofantligt djupt ingripande betydelse den föreslagna förändringen skulle hafva, hvilka nödvändiga förändringar den förutsätter för att kunna effektueras och hvilka genomgående följder den skulle hafva med sig inom vårt svenska kyrkoväsen. En och annan liten fördel, det kan ju icke nekas, skulle reformen kunna medföra, och en och annan mindre olägenhet skulle genom densamma möjligen förekommas, — dervid har man stannat och derpå rigtat hela sin uppmärksamhet samtidigt med att man på ett förunderligt sätt saknat blick för frågans djupa och ofantligt stora innebörd.

För min del är jag nu lika mycket som vid föregående riksdagar öfvertygad om att ett upphäfvande af indigenatsrätten icke skulle vara till gagn för vårt svenska folk, utan tvärtom bli till mycket stor skada. Då jag är öfvertygad härom, kunnen I nog förstå, mine herrar, att jag icke hyser någon fruktan för en blifvande undersökning. Jag tror fast hellre, att en verklig och en grundlig undersökning skulle för dem, hvilka icke blott se till ett och annat

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

individuelt missförhållande, göra tydligt, att, för att den föreslagna förändringen skulle kunna i verkligheten effektueras, så stora förändringar måste vidtagas, att man icke skulle vilja vara med om dem, och att samma undersökning skulle visa, att följderna utaf reformen ingalunda blefve önskvärda, utan sådana, att man måste undanbedja sig dem. Jag skall icke lofva — såsom en och annan talare gjort — att ej upprepa skälen från föregående debatter angående denna sak och sedan ej hålla mitt löfte, utan jag *skall* icke upprepa dem. Jag vill blott säga, att den undersökning, som skulle blifva följden utaf ett antagande af utskottets betänkande, kommer, såvidt jag förstår, att visa, att ordningen med det extra ordinarie presterskapets tjenstgöring och ställning såsom extra ordinarie icke kan bibehållas, såvida man icke går in på en allmän pensionering — och sådan lär ej kunna åstadskommas i annan form än statspensionering — af det svenska presterskapet. Vidare torde den föreslagna förändringen icke kunna effektueras med mindre än att valrätten beröfvas församlingarna, och de presterliga tjensternas tillsättande uteslutande kommer att läggas i Kongl. Maj:ts hand, och för det tredje, att befordringsgrunden i så fall kommer att blifva pappersmeriter, en mekanisk räkning af pappersmeriter. Härom är jag öfvertygad, och derför är jag viss i mitt sinne, att jag icke kan vara med om den föreslagna förändringen. Vill Första Kammaren i alla fall, att en sådan undersökning skall anställas, skulle jag icke anse någon olycka dermed vara skedd. Frågan gäller för mig personligen endast att välja emellan att begära en undersökning, hvilken jag icke tror leda till något önskvärdt resultat, för att lugna en del sinnen, eller om man skall underlåta en slik framställning för att icke besvära Kongl. Maj:t samt åtskilliga andra myndigheter med den ifrågasatta undersökningen. Som sagdt, för mig står saken alldeles klar, och jag anser en undersökning icke medföra någon fara; men herrarne kunna dock icke begära, att jag skall yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Sörensson: Diskussionen har pågått länge nog och något egentligt nytt har jag icke att tillägga, men jag har dock ansett, att ett ord från lagutskottet bör sägas i denna sak. Jag får då bekänna, att herr Sjöcrona till alla delar uttalat mina tankar i ämnet, men då jag varit med om att föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ärendet, har det skett derför att man derigenom möjligen skulle kunna få denna nu tre år å rad framlagda fråga en gång bragt ur verlden. Jag är visst icke någon vän utaf att besvära Kongl. Maj:t i tid och otid med skrifvelser, då man icke en gång säger hvad man vill, och jag tror icke att här är sagdt hvad man vill, endast att man vill hafva en undersökning. Jag är fullt förvissad om att denna undersökning skall, på sätt flera föregående talare antydt, visa, att man, om reformen skall genomföras, måste beröfva vårt folk rätten att sjelfva välja sina prester, men jag be-

Ifrågasatt upphäfvande af den s. k. indigenatsrätten. (Forts.)

tviflar, att svenska folket vill afstå ifrån denna dess urgamla rätt. Vidare är jag öfvertygad om att det då vore nödvändigt att utsträcka den tid, efter hvilken en kyrkoherde får söka transport, från tre till tio år, om icke konsistorierna skola blifva allt för besvärade och öfverlupna af mängden af ansökningar. Äfven gäller det här en mängd ekonomiska svårigheter, icke inom församlingarna såsom sådana, men för presternas inbördes förhållanden. De hafva gemensamma kassor, som det skulle blifva mycket svårt att ordna, om den föreslagna åtgärden blefve vidtagen. Men, som sagdt, då jag tror, att det skall leda till ett sådant resultat, att undersökningen skall gifva vid handen, att den föreslagna reformen är praktiskt omöjlig, har jag ansett, att man borde gå med på en skrifvelse i ämnet, och jag får derför yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemstält samt vidare på afslag derå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *von Friesen* begärde votering, i anledning hvaraf uppsättes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 46;

Nej — 55.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 4 och 5 i denna månad bordlagda memorial n:o 3, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens afdelningskontor i Göteborg, Falun,

Karlskrona, Karlstad, Luleå, Kalmar, Visby och Örebro, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemstält.

Då tiden var långt framskriden, beslöt kammaren på framställning af herr talmannen att uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan till ett annat sammanträde.

Herr *Säve* och friherre *von Krœmer* afgåfvo en motion, n:o 32, om iakttagande af ett förändradt stafsätt i allt från Riksdagen utgående tryck.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 9, i anledning af väckta motioner med förslag till ändrad lydelse af 14 § i lagen angående eganderätt till skrift den 10 augusti 1877;

n:o 10, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § och 18 kap. 15 § strafflagen; samt

n:o 11, i anledning af väckt motion om förklaring af 7 kap. 3 § strafflagen.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att statsutskottets under dagen första gången bordlagda utlåtanden n:is 30—32 skulle sättas främst bland betänkanden på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,55 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Odelberg* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående försäljning af ett till indragna hospitalshemmanet $^3/_8$ mantal Lilla Råby n:o 16 i Malmöhus län hörande område m. m.;

2:o) angående försäljning af vissa delar af kungsladugården Borgholm i Kalmar län;

3:o) angående försäljning af åtskilliga kronoegendomar m. m.;

4:o) angående försäljning af fyra till förra militiebostället $^9/_{16}$ mantal Gånarp n:o 4 i Kristianstads län hörande lägenheter; samt

5:o) angående försäljning af förra profossbostället $^1/_2$ mantal Gånsta n:o 8 i Upsala län.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Anmäldes och bordlades:

bankoutskottets memorial n:o 5, angående beviljande af byggnadsanslag för riksbankens afdelningskontor i Upsala; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående upphäfvande af pastors sjelfskrifvenhet såsom ordförande i kyrkostämma och skolråd; samt

n:o 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande ändring af 15 § i lagen angående sparbanker den 29 juli 1892.

Vi föredragning af den utaf herr *Säve* och friherre *von Kræmer* den 8 i denna månad väckta och då bordlagda motion, n:o 32, om iakttagande af ett förändradt stafsätt i allt från Riksdagen utgående tryck, beslöt kammaren hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 8 innevarande mars bordlagda utlåtanden n:is 30—32.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflemnade kongl. propositionerna.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens krifvelser till Konungen:

n:o 12, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om inrättande af nya tjenster vid statens jernvägar m. m.; och

n:o 13, angående Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade jernvägar.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 14, angående val af två fullmäktige i riksbanken och af tre suppleanter för Riksdagens samtlige fullmäktige i nämnda verk, och

n:o 15, angående val af två fullmäktige i riksgäldskontoret och af tre suppleanter för samtlige fullmäktige i nämnda verk;

dels och till Riksdagens förordnanden:

n:o 16, för två fullmäktige i riksbanken;

n:o 17, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken;

n:o 18, för två fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

n:o 19, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

Arthur Hafström

Stockholm, Victor Pettersons A.-B. Tr. 1902.